

HØJSKOLEELEVERNE

1955

En statistisk undersøgelse

foretaget af

UNDERVISNINGSMINISTERIETS UDVALG
VEDRØRENDE FOLKEHØJSKOLEN

BETÆNKNING NR. 178

1957

FORORD

Udvalget vedrørende folkehøjskolen blev nedsat ved undervisningsministeriets skrivelse af 23. november 1954 og fik følgende sammensætning :

Professor, dr. oecón. *P. Nyboe Andersen* (formand), højskoleforstander *K. B. Andersen*, højskoleforstander *Sune Andresen*, fhv. højskoleforstander *J. Th. Arnfred*, forretningsfører *Oluf Bertolt*, seminarieforstander *Morten Bredsdorff*, undervisningsinspektør *Jørgen Bøgh*, personalechef *M. Groth Clausen*, fabrikant *Aage Damgaard*, forbundsformand *Erling Dinesen*, kontorchef i finansministeriet *L. Frederiksen*, sekretær *Dines Hansen*, fhv. undervisningsminister *Flemming Hvidberg*, sekretær *Carl P. Jensen*, nuværende undervisningsminister *Jørgen Jørgensen*, statskonsulent for ungdomsundervisningen *Frode Kristensen*, (direktør *Arne Lund*, formanden for Dansk Sygeplejeråd, frk. *Maria Madsen*, højskoleforstander *Johs. Magelund*, højskoleforstander *Arne Fog Pedersen* og undervisningsministeriets kommitterede i skolesager fru *E. Torkild-Hansen*.

Efter statskonsulent *Frode Kristensens* død er hans efterfølger som statskonsulent for ungdomsundervisningen, dr. phil. *Roar Skovmand*, indtrådt som medlem af udvalget.

Til sekretærer for udvalget udpegedes højskolelærer *Poul Dam* og fuldmægtig i undervisningsministeriet *P. A. Koch*. Under 11. oktober 1956 blev fuldmægtig Koch afløst af fuldmægtig *Erik Tjalve*. Endvidere har sekretær *Helge Thomsen* medvirket ved udvalgets arbejde.

Ifølge kommissoriet vil det være »udvalgets opgave at undersøge, hvilket behov der fo-

religger i det moderne samfund for den almenmenneskelige og medborgerlige undervisning, som folkehøjskolen kan give, og hvilke hindringer der gør sig gældende for at imødekomme dette behov i det størst mulige omfang. Det ventes, at udvalget herunder navnlig vil belyse folkehøjskolens stilling overfor andre former for voksenopdragelse, fremdrage sådanne forhold i erhvervslivet og på arbejdsmarkedet, som virker hæmmende på adgangen til et højskoleophold, samt drøfte spørgsmål vedrørende folkehøjskolernes kursusplan, undervisning og andre forhold, som må antages at have betydning for skolernes evne til at løse deres opgave«.

Ved udvalgets første møde den 11. januar 1955 besluttedes det at indlede arbejdet med fremskaffelsen af statistisk materiale om højskolernes forhold, og sekretariatet bemyndigedes til efter forhandling med ministeriet og med Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler at udsende et spørgeskema til eleverne på de igangværende vinterkursus og de følgende sommerkursus.

Det herved indhentede materiale danner grundlag for nærværende redegørelse, der er udarbejdet af sekretær i udvalget, højskolelærer *Poul Dam*. Redegørelsen har været forelagt udvalget, som har tiltrådt, at den udsendes som særskilt publikation, idet man dog ikke hermed har taget stilling til spørgsmålet om materialets bæreevne på de forskellige områder, der behandles. Herom henvises der til udvalgets kommende betænkning.

P. Nyboe Andersen

INDLEDNING

Materialet vedrørende højskoleelevernes forhold er indsamlet ved hjælp af spørgeskemaer, der gennem skolerne er uddelt til samtlige elever på de godkendte kursus i vinteren 1954/55 og sommeren 1955. Udvalget har i denne forbindelse måttet appellere til skolernes og disses forstanderes og læreres velvilje, uden hvilken undersøgelsen ikke havde kunnet gennemføres.

Man overvejede på forhånd forskellige andre muligheder for undersøgelsens tilrettelæggelse, således muligheden for at anvende en interview-metode og muligheden for at indskrænke undersøgelsen til et udsnit af højskoleeleverne. Begge disse muligheder måtte imidlertid forkastes, den første, fordi man ikke så nogen mulighed for at fremskaffe det fornødne antal kvalificerede interviewere, som var fortrolige med højskolens forhold i nødvendigt omfang, den anden på grund af højskolernes forskelligartethed og savnet af et grundlæggende materiale, der kunne have tjent som basis for udvælgelsen af det eventuelle udsnit.

De anvendte spørgeskemaer er udarbejdet af sekretariatet, som dels har ladet foretage en prøveundersøgelse på en enkelt skole, dels har forelagt skemaerne for repræsentanter for undervisningsministeriet og det statistiske departement. På visse punkter er skemaet desuden ved en beklagelig fejltagelse blevet ændret under trykningen, og af hensyn til spørgeskemaets rettidige færdiggørelse var man fra sekretariatets side nødsaget til i det væsentlige at af finde sig hermed. Kvaliteten af besvarelsene af de afsnit, der særlig er blevet ramt heraf, - spørgsmålene vedrørende skolegang, fritidsundervisning m.m. — er desværre præget af denne omstændighed.

Der udformedes to forskellige spørgeskemaer,

idet de fleste af de spørgsmål, der var grund til at rette til danske elever, ikke ville have nogen mening for de udenlandske, og der omvendt kunne være behov for at stille disse specielle spørgsmål. Det for udlændinge beregnede skema anvendtes — med udgangspunkt i den anførte motivering - for alle, der var opvokset uden for det egentlige Danmark, altså også færinger, grønlandere, udlandsdanske og dansksindede sydslesvigere.

De anvendte spørgeskemaer, de hertil hørende vejledninger og de følgeskrivelser til skolerne og skolernes lærerstab, som udsendtes ved undersøgelsens iværksættelse, er aftrykt som bilag, og der henvises hertil med hensyn til de praktiske enkeltheder ved materialets tilvejebringelse.

Det indkomne materiale vidner om, at man på de allerfleste skoler har vist stor beredvillighed til at yde den ønskede bistand til undersøgelsens iværksættelse, og udvalget skal udtrykke sin taknemmelighed herfor. Der er i afsnit 2 gjort rede for de mangler, som materialet trods alt lider af. Det er her påvist, at manglerne ikke på noget punkt kan antages at være af væsentlig betydning.

På grundlag af skemaerne er der udarbejdet en tabellarisk oversigt over materialet fra hvert enkelt kursus, og tilsvarende oversigter er tilvejebragt vedrørende de forskellige grupper af skoler. Arbejdet hermed er under ledelse af udvalgets sekretær, højskolelærer *Poul Dam*, udført af cand. polit. *Ellen Hjort*, cand. theol. *Øivind Arnfred* og stud. polit. *Karen H. Larsen*.

Det har herved vist sig, at enkelte af de stillede spørgsmål er besvaret så utilfredsstillende, at en bearbejdelse ikke ville tjene noget formål. Der er derfor set bort herfra i nærværende redegørelse, der alene omfatter de resultater af undersøgelsen, som man mener at kunne stå inde for.

Bortset fra de egentlige højskoler omfatter redegørelsen skolegården Fjordvang og husmandsskolerne, der, skønt de i lovgivningen henregnes til landbrugsskolerne, på en række punkter frembyder væsentlige ligheder med højskolerne og selv fremhæver disse ligheder. Der er herudover indsamlet materiale fra Beder gartnerskole og

havebrugshøjskolen Vilvorde, men man har efter gennemgang af skemaerne ment det rigtigst at holde dem uden for redegørelsen. Desuden har man modtaget materiale fra forskellige kurser, der vel foregår på højskoler, men som ikke er godkendt under højskoleloven. Også fra dette materiale er der bortset.

AFSNIT 2

MATERIALETS OMFANG OG REPRÆSENTATIVITET

I følgende hovedoversigt over det indkomne materiale (tabel 1) er der for hver enkelt af landets højskoler og husmandsskoler (samt skolegården Fjordvang) angivet, hvor mange skemaer der er indkommet vedrørende henholdsvis vinterkursus 1954/55 og sommerkursus 1955. Skolerne er opført i den rækkefølge, som anvendes i undervisningsministeriets fortegnelse. Skoler, der ikke har været i virksomhed i nogen af de to perioder, er ikke medtaget i oversigten.

Ved bearbejdelsen er skolerne fordelt på ialt ti forskellige grupper, således som anført i tabellen. Hvor en skole har flere afdelinger, og det ud fra skemaerne har været muligt at fordele eleverne på disse, er afdelingerne henført til forskellige grupper.

Enhver gruppedelning må indebære en vis vilkårlighed, og man har også ved denne stået over for en række tvivlsspørgsmål, som andre måske ville have afgjort anderledes, end det er sket her. Skolerne (og disses afdelinger) er imidlertid så forskelligartede, at en eller anden form for gruppedelning har måttet prøves, hvis man skulle have overblik over materialet. Enkelte af grupperne fremtræder dog i højere grad som restgrupper af skoler og afdelinger, der ikke har kunnet placeres andetsteds, end som grupper, der med hensyn til arbejdsform, fagområde og elevmateriale frembyder et i det væsentlige fælles præg.

Antallet af skemaer, der herefter er henført til de forskellige grupper, fremgår af tabel 2.

Grupperne kan defineres således:

a. *Egentlige højskoler*: skoler med almindelig undervisning, herunder også skolenes

delingsførerafdelinger, musikafdelinger og væveafdelinger, men ikke deres øvrige specielle afdelinger eller fagafdelinger. (Der er formodentlig henført en del elever til denne gruppe, som burde have været henført til forskellige fagafdelinger, men det har ikke været praktisk muligt at undgå dette).

b. *Gymnastikhøjskoler*: skoler, der betegner sig som idrætsskoler, idrætshøjskoler eller gymnastikhøjskoler, men derimod ikke de elevgrupper, der modtager delingsføreruddannelse under ophold på en af de egentlige højskoler.

c. *Sygeplejeforskoler*: skoler og afdelinger, der giver fremtidige sygeplejeelever en forberedende sygeplejeuddannelse under højskoleformer.

d. *Fortsættelsesaftdelinger*: afdelinger, der tilsigter at forberede eleverne for senere optagelse på seminarium.

e. *Specialafdelinger m. v.*: afdelinger og skoler med faglig eller anden særlig undervisning, der ikke kommer ind under andre grupper.

f. *Landbrugsafdelinger m. v.*: afdelinger med særundervisning i landbrugsfag samt husmandsskolenes landbrugskursus.

g. *Husholdningsafdelinger m. v.*: afdelinger med særundervisning i husholdning samt husmandsskolenes sommerkursus for unge piger.

Gruppe a. Egentlige højskoler er videre opdelt i fire undergrupper:

a. 1. *Skoler med seks måneders vinterkursus m. v.* — herunder også Haslev udvidede folkehøjskole, der ganske vist har vinterkursus på fem måneders længde, men som med hensyn til undervisnings-

TABEL I. Hovedoversigt over det indkomne materiale.

	Skole- gruppe	Vinterkursus 1954/55			Sommerkursus 1955		
		A = danske elever	B = andre elever	Ialt elever	A = danske elever	B = andre elever	Ialt elever
Borups folkehøjskole, København	a. 1.	13		13			
—, forberedelseskursus for sygeplejersker	c.	49	2	51			
Menighedshøjskolen »Marthabo«, København	e.		8	8			
Roskilde folkehøjskole, Roskilde	a. 1.	43	3	46			
Folkehøjskolen for unge handelsmedhjælpere »Købmandshvile«, Rungsted Kyst	a. 1.	33	10	43			
Grundtvigs højskole ved Frederiksborg	a. 2.	116	4	120	116	6	122
Luthersk missionsforenings højskole, Hillerød	a. 4.	...	...	...	2		2
Den internationale folkehøjskole, Helsingør....	a. 2.	20	37	57	13	14	27
Krogerup højskole, Humlebæk	a. 1.	38	7	45			
Magleaas folkehøjskole, Birkerød	a. 1.	18	5	23			
Baptisternes folkehøjskole, Tølløse	a. 4.	13	1	14	23	-	23
Vallekilde folkehøjskole, Vallekilde	a. 2.	75	5	80	57	6	63
Ubberup folkehøjskole, Værsløv	c.	68	1	69	61	8	69
Fårevejle højskole, Fårevejle	c.	95	1	96	95	1	96
Antvorskov folkehøjskole, Slagelse	a. 2.	31	8	39	15	2	17
Haslev folkehøjskole, Haslev	a. 3.	49	2	51	90	6	96
Haslev udvidede folkehøjskole, Haslev	a. 1.	100	18	118	68	11	79
Hindholm folkehøjskole, Fuglebjerg	e.	51	-	51	15	6	21
Idrætshøjskolen ved Slagelse	b.	17	—	17	13	—	13
Rødkilde folkehøjskole, Stege	c.	124	4	128	129	15	144
Bornholms folkehøjskole, Almindingen	a. 2.	9	2	11	7	1	8
Tommerup folkehøjskole, Knarreborg	a. 3.	38		38	94		94
—, landbrugsafdeling	f.	38		38			
—, husholdningsafdeling	g.	.	.	.	20	-	20
Køng folkehøjskole, Glamsbjerg	a. 2.	...	...	...	...	...	
Den danske husflidshøjskole, Kerteminde	a. 2.	10		10			
Danmarks fiskerhøjskole, Middelfart	a. 2.	19	8	27	...	...	...
Ollerup folkehøjskole, Ollerup	a. 2.	10	-	10	...	...	...
Gymnastikhøjskolen i Ollerup	b.	103	13	116	86	6	92
Ryslinge folkehøjskole, Ryslinge	a. 2.	...	...	...	75	2	77
Støvring folkehøjskole, Støvring	a. 2.	20		20	...	...	...
—, fortsættelsesafdeling	d.	25		25			
Vrå folkehøjskole, Vrå	a. 2.	20		20			
—, fortsættelsesafdeling	d.	19	-	19			
Try folkehøjskole, Dronninglund	a. 2.	6	1	7	7	1	8
—, forberedelseskursus for sygeplejeelever	c.	10	—	10	12	—	12
Horne folkehøjskole, Horne J.	a. 3.	10	—	10	16	-	16
Krabbesholm folkehøjskole, Skive	a. 2.	26	1	27	6	2	8
—, fortsættelsesafdeling	d.	34	—	34	16	—	16
Gymnastikhøjskolen ved Viborg	b.	58		58	71		71
Folkehøjskolen i Århus (Diakonhøjskolen).	e.	29	3	32	32	1	33
Ask folkehøjskole, Malling	a. 2.	14	1	15			
—, fortsættelsesafdeling	d.	14		14	3	-	3
Testrup folkehøjskole, Mårslet	c.	...	...	...	83	1	84
Odder folkehøjskole, Odder	a. 2.	19	1	20			
At overføre.	—	1492	138	1630	1225	89	1314

	Skole- gruppe	Vinterkursus 1954/55			Sommerkursus 1955		
		A	B	Ialt elever	A	B	Ialt elever
Overført..	—	1492	138	1630	1225	89	1314
Vestbirk folkehøjskole, Vestbirk.....	a. 2.	45	1	46	30	—	30
Ry folkehøjskole, Ry.....	a. 2.	91	1	92	76	—	76
Hadsten folkehøjskole, Hadsten.....	a. 2.	6	—	6	13	4	17
—, landbrugsafdeling.....	f.	14	—	14	.	.	.
—, mejeristafdeling.....	f.	21	—	21	.	.	.
Ronde folkehøjskole, Ronde.....	a. 3.	26	—	26	41	—	41
Den udvidede folkehøjskole i Askov, Vejen.....	a. 1.	226	12	238	49	10	59
—, nordisk lærerkursus.....	e.	.	.	.	13	4	17
Norre Nisum folkehøjskole, Lemvig.....	a. 3.	25	—	25	29	1	30
—, husholdningsafdeling.....	g.	.	.	.	11	—	11
Indre Missions sygeplejeforskole i Borkop.....	c.	88	—	88	78	1	79
Uldum folkehøjskole, Uldum.....	a. 2.	83	2	85	73	1	74
Snoghøj Gymnastikhøjskole, Fredericia.....	b.	38	3	41	42	3	45
Engelsholm folkehøjskole, Bredsten.....	a. 2.	44	1	45	25	3	28
Den jyske idrætsskole, Vejle.....	b.	8	9	17	16	3	19
Den apostolske kirkes højskole, Kolding.....	a. 4.	12	13	25	.	.	.
Håndværkernes højskole»Brandbjerg«, Jelling..	a. 2.	...	...	...	.	.	.
Rødning folkehøjskole, Rødning.....	a. 2.	83	4	87	39	5	44
Hoptrup folkehøjskole, Hoptrup.....	a. 3.	32	—	32	64	—	64
Ronshoved folkehøjskole, Rinkenæs.....	a. 2.	59	1	60	62	2	64
Danebod folkehøjskole, Fynshav.....	a. 2.	28	5	33	46	7	53
Idrætshøjskolen i Sønderborg.....	b.	74	12	86	104	10	114
Højskoler ialt..	—	2495	202	2697	2036	143	2179
Skolegården Fjordvang, Velling.....	—	7	—	7	.	.	.
Høng husmandsskole, Høng.....	f.	25	1	26	.	.	.
—, husholdningsafdeling.....	g.	.	.	.	16	—	16
Fyns Stifts Husmandsskole, Odense.....	f.	68	1	69	.	.	.
—, husholdningsafdeling.....	g.	.	.	.	31	—	31
Store Restrup husmandsskole, Sønderholm.....	f.	65	—	65	.	.	.
—, husholdningsafdeling.....	g.	.	.	.	47	4	51
Kalø landboskole, Ronde.....	f.	22	1	23	6	—	6
—, sprogafdeling.....	e.	22	—	22	11	—	11
—, husholdningsafdeling.....	g.	.	.	.	11	—	11
Østjyllands husmandsskole, Vinding.....	f.	31	—	31	.	.	.
—, husholdningsafdeling.....	g.	.	.	.	18	—	18
Husmandsskoler ialt..	—	233	3	236	140	4	144
Det samlede materiale.....	—	2735	205	2940	2176	147	2323

Anm. Hvor materialet helt mangler (angivet ved ...), skyldes det i ét tilfælde (Testrup, vinterkursus), at kursus var afsluttet ved undersøgelsens foretagelse, og i tre andre (Ryslinge, vinterkursus; Ollerup folkehøjskole, sommerkursus; Støvring, sommerkursus), at skemaerne ved forglemmelser ikke blev uddelt til eleverne. Hvor der ikke blev afholdt kursus i det pågældende halvår, eller det afholdte kursus er begyndt i det foregående halvår, er det angivet med en prik på tallenes plads, medens en streg angiver elevtallet nul. Under A er anført antallet af skemaer udfyldt af elever, der er opvokset i det egentlige Danmark, mens antallet af skemaer udfyldt af elever, der er opvokset i udlandet, på Færøerne eller i Grønland, er anført under B.

TABEL 2. *Det indkomne materiale fordelt på skolegrupper.*

	Vinterkursus 1954/55			Sommerkursus 1955		
	A	B	Ialt	A	B	Ialt
a. 1. Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.	471	55	526	117	21	138
a. 2. Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	834	83	917	660	56	716
a. 3. Almindelige Indre Missions-skoler.....	180	2	182	334	7	341
a. 4. Andre trossamfunds skoler.....	25	14	39	25	—	25
a. Egentlige højskoler ialt.....	1510	154	1664	1136	84	1220
b. Gymnastikhøjskoler.....	298	37	335	332	22	354
c. Sygeplejeforskoler.....	434	8	442	458	26	484
d. Føttættelsesafdelinger.....	92	—	92	19	—	19
e. Specialafdelinger m.v.....	110	3	113	71	11	82
heraf på husmandsskoler.....	22	—	22	11	—	11
f. Landbrugsafdelinger m.v.....	291	3	294	6	—	6
heraf på husmandsskoler og Fjordvang...	218	3	221	6	—	6
g. Husholdningsafdelinger m.v.....	.	.	.	154	4	158
heraf på husmandsskoler.....	.	.	.	123	4	127
Ialt..	2735	205	2940	2176	147	2323
heraf på højskoler.....	2495	202	2697	2036	143	2179
heraf på husmandsskoler og Fjordvang...	240	3	243	140	4	144

plan og elevklientel frembyder flere ligheder med de skoler, der har seks måneders vinterkursus, end med gruppe a. 3., som den ellers skulle tilhøre.

a.2. *Almindelige grundtvigske skoler m.v.* — skoler med fem måneders vinterkursus og enten med tilknytning til grundtvigsk tradition eller uden særligt retningspræg.

a.3. *Almindelige I. M.-skoler* — skoler, der er tilknyttet Indre Mission, bortset fra Haslev udvidede folkehøjskole, der er medtaget i a. 1., og fagafdelingerne, der er medtaget i grupperne f. og g.

a. 4. *Andre trossamfunds skoler* — skoler, der er tilknyttet andre trossamfund, d.v.s. i 1955 Luthersk missionsforening, baptisterne og den apostolske kirke.

Det er ikke muligt at få et fuldt nøjagtigt tal-mæssigt udtryk for det indsamlede materiales repræsentativitet. Dette skyldes først og fremmest, at der i forskellig sammenhæng arbejdes med forskellige elevbegreber. Ved skolernes indberetninger til undervisningsministeriet opgøres dels antallet af elever, der har deltaget i undervisningen i hver af årets tolv måneder, dels an-

tallet af elever på de i det pågældende finansår påbegyndte kursus. Medens den første opgørelse sikkert foretages efter ensartede principper, synes den anden at være behæftet med nogen usikkerhed, der navnlig gør sig gældende i forbindelse med elever, der kun har deltaget i undervisningen i en del af et kursus. For en række skoler er det iøvrigt vanskeligt at udskille elever på henholdsvis vinterkursus og sommerkursus fra det samlede elevtal, idet de statistiske oplysninger på indberetningerne er givet for samtlige elever, der har besøgt skolen i løbet af det pågældende finansår. Da den her foretagne undersøgelse vedrører kursus i to på hinanden følgende finansår, kan undersøgelsen iøvrigt ikke umiddelbart sammenlignes med den statistik, der på grundlag af de omtalte indberetninger udarbejdes af det statistiske departement.

Man har dog i de omstående tabeller - med udgangspunkt dels i skolernes egne oplysninger om elever, der ikke har afleveret de uddelte skemaer, dels i indberetningerne til ministeriet - søgt at danne sig et indtryk af manglerne i materialet.

TABEL 3. De manglende A-skemaer fordelt efter skolegrupper.

	Indkomne skemaer	Manglende skemaer*)	Samlet elevtal*)	Mangler i pct. af samtlige elevtal*)
<i>Vinterkursus 1954/55</i>				
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.....	471	89 ¹⁾	560	16
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	834	187 ²⁾	1021	18
Almindelige Indre Missions-skoler.....	180	2	182	1
Andre trossamfunds skoler.....	25	54 ³⁾	79	68
Gymnastikhøjskoler.....	298	28	326	8
Sygeplejeforskoler.....	434	117 ⁴⁾	551	21
Fortsættelsesafdelinger.....	92	1	93	1
Specialafdelinger m.v.....	110	6	116	5
Landbrugsafdelinger m.v.....	291	34	325	10
heraf på højskoler.....	73	—	73	—
heraf på husmandsskoler og Fjordvang.....	218	34	252	14
Ialt..	2735	518	3253	16
<i>Sommerkursus 1955</i>				
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.....	117	7	124	6
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	660	112 ⁵⁾	772	15
Almindelige Indre Missions-skoler.....	334	7	341	2
Andre trossamfunds skoler.....	25	67 ⁶⁾	92	73
Gymnastikhøjskoler.....	332	19	351	5
Sygeplejeforskoler.....	458	35	493	7
Fortsættelsesafdelinger.....	19	6	25	24
Specialafdelinger m.v.....	71	4	75	5
Landbrugsafdelinger m.v.....	6	—	6	—
Husholdningsafdelinger m.v.....	154	5	159	3
heraf på højskoler.....	31	—	31	—
heraf på husmandsskoler.....	123	5	128	4
Ialt....	2176	262	2438	11

*) Tallene bygger til en vis grad på skøn.

1) Heraf 71 fra én skole.

2) Heraf 137 fra tre skoler.

3) Heraf 52 fra én skole.

4) Heraf 106 fra én skole.

5) Heraf 83 fra fire skoler.

6) Alle fra én skole.

TABEL 4. Det indkomne materiales mangler.

	Vinterkursus 1954/55			Sommerkursus 1955		
	A	B	Ialt	A	B	Ialt
Skolernes egne oplysninger om mangler.....	85	5	90	65	3	68
Mangler, der fremgår af indberetningerne ¹⁾	138	21	159	139	13	152
Skoler, der ikke har indsendt materiale ²⁾	295	9	304	58	—	58
Mangler ialt..	518	35	553	262	16	278

Anm. Tallene er behæftet med nogen usikkerhed. Der er ikke taget hensyn til, at tallet i indberetningen i enkelte tilfælde er mindre end antallet af modtagne skemaer.

1) D.v.s. differencen mellem tallet i indberetningen og det fra skolen modtagne materiale (herunder også de af skolen selv oplyste mangler). Der er kun medregnet differencer, der for det samlede elevtal androg mindst fem for den enkelte skole.

2) Tallene fra indberetningerne.

TABEL 5. Eleverne fra det egentlige Danmark, fordelt på køn og skolegrupper.

	Mandlige elever			Kvindelige elever			Til- sammen
	Vinter 1954/55	Sommer 1955	Ialt	Vinter 1954/55	Sommer 1955	Ialt	
Skoler med seks måneders vinterkursus							
m. v.	208	7	215	263	110	373	588
Almindelige grundtvigske skoler m. v. .	551	5	556	283	655	938	1494
Almindelige Indre Missions-skoler . . .	180	—	180	—	334	334	514
Andre trossamfunds skoler.	18	—	18	7	25	32	50
Egentlige højskoler ialt. .	957	12	969	553	1124	1677	2646
Gymnastikhøjskoler	175	—	175	123	332	455	630
Sygeplejeforsker	.	.	.	434	458	892	892
Fortsættelsesafdelinger	58	8	66	34	11	45	111
Specialafdelinger m. v.	61	50	111	49	21	70	181
Landbrugsafdelinger m. v.	289	6	295	2	—	2	297
Husholdningsafdelinger m. v.	.	.	.	.	154	154	154
Tilsammen. .	1540	76	1616	1195	2100	3295	4911
heraf på højskoler.	1305	62	1367	1190	1974	3164	4531
på husmandsskoler og Fjordvang. .	235	14	249	5	126	131	380

Manglerne fordeler sig over alle de skolegrupper, der er anvendt ved bearbejdelsen, som det fremgår af foranstående tabel 3, der alene vedrører A-skemaerne. Ialt mangler der i materialet skemaer fra omkring en sjettedel af eleverne på vinterkursus 1954/55 og omkring en niendedel af eleverne på sommerkursus 1955. Den overvejende del af disse mangler hidrører imidlertid for vinterkursus 'vedkommende fra det lille antal skoler, der slet ikke har indsendt materiale, samt en enkelt meget stor skole, hvorfra der manglede skemaer for over 30 pct. af eleverne, og når man ser bort fra disse skoler, bliver manglerne kun ca. 6 pct. Også for sommerkursus andrager manglerne ca. 6 pct., hvis man ser bort fra de skoler, der slet ikke har indsendt materiale eller blot har indsendt enkelte skemaer. Tabel 4 giver et indtryk af manglernes fordeling på de af skolerne meddelte mangler og de ved bearbejdelsen af materialet skønnede.

De mangler ved materialet, der således er blevet konstateret, synes hverken at være så omfattende eller så ujævnt fordelt, at de kan øve nogen væsentlig indflydelse på undersøgelsens hovedresultater, men der er dog grund til at have dem i erindring, navnlig ved den mere detaljerede analyse af materialet.

De danske elevers fordeling på køn og skole-

grupper fremgår af tabel 5. Det ses heraf, at elevtallet på de egentlige højskoler kun er knapt 60 pct. af det samlede antal højskoleelever, og at navnlig de kvindelige elever i høj grad søger til de mere specielle højskoleformer. I gruppen Almindelige grundtvigske højskoler m. v., som mange mennesker identificerer med højskolen som helhed, findes kun ca. en tredjedel af alle højskoleelever.

Mens kun ganske få af de mandlige elever deltager i sommerkursus, er over en tredjedel af de kvindelige elever vinterelever. Der er dobbelt så mange kvindelige elever som mandlige, og kvindeoverskuddet findes inden for alle ikke-erhvervsbetonede skolegrupper. For gruppen Skoler med seks måneders vinterkursus m. v. er der også kvindeligt flertal blandt eleverne på vinterkursus, mens de andre grupper inden for de egentlige højskoler om vinteren har flere mandlige end kvindelige elever.

Af det samlede materiale hidrører 380 (249 mandlige og 131 kvindelige elever) fra husmandsskolerne og skolegården Fjordvang, d. v. s. at de i den officielle statistik medregnes blandt landbrugsskolernes elever, medens 4531 (1367 mandlige og 3164 kvindelige) regnes som højskoleelever.

ELEVERNES HERKOMST

Den eksisterende højskolestatistik har gennem en lang årrække givet oplysninger om elevernes hjemsted og om deres forældres livsstilling, idet man har støttet sig til skolernes indberetninger til ministeriet. Da indberetningerne er udformede som tabeller til udfyldning, har man således ved den statistiske bearbejdelse måttet bygge på de enkelte forstanderes skøn uden at have haft mulighed for at sikre dettes ensartethed på alle punkter, og sekretariatet, der har haft lejlighed til at sammenholde indberetningerne for 1954/55 og 1955/56 med det her behandlede materiale, mener at kunne fastslå, at der er så væsentlige forskelle mellem principperne for de enkelte indberetningsskemaers udfyldning, at værdien af en herpå hvilende statistik må være ret begrænset.

Der er derfor ved enqueten blevet lagt stor vægt på spørgsmålene om elevernes herkomst, og man har gennem en række supplerings spørgsmål søgt at fremskaffe et materiale, der sikrer en temmelig nøjagtig fordeling af eleverne efter hjemsted og efter forældrenes livsstilling. Det må dog erindres, at der på begge disse områder forekommer så mange tilfælde, hvis placering i de anvendte grupper kan diskuteres, at det ikke er muligt at nå frem til en fuldstændig klar og indiskutabel fordeling.

/ . Hjemstedet.

Mens man på skolernes indberetninger til ministeriet oplyser elevernes hjemsted som den »skolerådsreds, hvor han (hun) sidst havde fast ophold, da han (hun) kom til skolen«, d.v.s. det sted, hvortil en eventuel understøttelse er knyttet, har det været målet ved denne undersøgelse at fastslå, hvor elevens *hjem* er. Det må nemlig antages, at opvækstmiljøet betyder mere for den unges beslutning om at tage på højskole end det mere tilfældige miljø, som eleven opholder sig i umiddelbart før skoleopholdet, og da en meget stor del af eleverne, navnlig landbrugsmedhjælpere

og husassistenter, i ungdomsårene flytter temmelig meget, vil de to miljøer i mange tilfælde være forskellige. Mange unge piger fra landet tager således på højskole direkte fra en plads i en by, hvorfor de i den hidtidige statistik ofte er blevet regnet som elever fra byerne, hvad der giver et skævt billede af den egentlige byungdoms andel af højskolernes elevflokk.

Navnlig for de noget ældre elevers vedkommende rummer det, at der er spurgt om forældrenes adresse, dog en anden fejlkilde, som det ikke har været muligt at fjerne, idet også den unges forældre kan være flyttet bort fra deres egentlige miljø, f.eks. fordi de er pensionerede, hvorved oplysningen om deres nuværende adresse i denne forbindelse bliver vildledende. Det kan dog ikke dreje sig om noget stort tal.

Af de mandlige højskoleelever stammede, som det ses af tabel 6, mindre end en sjettedel fra bybefolkningen, der - når den defineres som her - omfatter næsten to tredjedele af den samlede befolkning. »Højskolehyppigheden« er for de mandlige elevers vedkommende rundt regnet elleve gange så stor i landbefolkningen som i bybefolkningen.

For de kvindelige elevers vedkommende er forskellen mindre grell, idet over en fjerdedel stammer fra byerne, og landbefolkningens »højskolehyppighed« for de unge pigers vedkommende blot er lidt over fem gange så stor som bybefolkningens.

Bybefolkningen er imidlertid ikke på nogen måde en helhed med ensartet »højskolehyppighed«, idet der åbenbart kommer væsentligt flere elever på højskolerne fra de mindre bysamfund end f.eks. fra hovedstaden. Til belysning heraf er der i tabel 7 beregnet indextal for elevhyppigheden under hensyn til folketallet.

Når folketallene tages i betragtning, er det antal elever, der kommer fra de større stationsbyer, tre gange så stort som det antal, der kommer fra hovedstaden, og tallene for provinsby-

TABEL 6. Elevernes fordeling efter forældrenes adresse. Samtlige danske elever.

	Mandlige elever			Kvindelige elever			Til- sammen
	Højskoler	Hus- mands- skoler	Ialt	Højskoler	Hus- mands- skoler	Ialt	
Hovedstaden.....	52	5	57	212	3	215	272
Hovedstadens forstæder.....	15	—	15	48	—	48	63
Øernes byer med forstæder.....	25	3	28	165	2	167	195
Øernes stationsbyer o. 1000 indb.	10	—	10	54	—	54	64
Øernes bybefolkning ialt..	102	8	110	479	5	484	594
Øernes landdistrikter.....	264	61	325	580	42	622	947
Øerne ialt..	366	69	435	1059	47	1106	1541
Jyllands byer med forstæder.....	69	4	73	302	1	303	376
Jyllands stationsbyer o. 1000 indb.....	37	2	39	93	1	94	133
Jyllands bybefolkning ialt..	106	6	112	395	2	397	509
Jyllands landdistrikter.....	853	169	1022	1655	82	1737	2759
Jylland ialt..	959	175	1134	2050	84	2134	3268
Forældre døde.....	23	—	23	17	—	17	40
Uoplyst.....	19	5	24	38	—	38	62
Tilsammen..	1367	249	1616	3164	131	3295	4911
Bybefolkning.....	208	14	222	874	7	881	1103
Landbefolkning.....	1117	230	1347	2235	124	2359	3706
Uoplyst.....	42	5	47	55	—	55	102

erne ligger henholdsvis 30 pct. (for mænd) og del af tabellen, viser det sig, at antallet af mand- 67 pct. (for kvinder) over tallene for hoved- lige elever fra Jylland er dobbelt så stort som staden. antallet fra Øerne, når man tager hensyn til

Hvis man ser bort fra delingen land-by og folketallene, medens antallet af kvindelige elever betragter Øerne (uden for hovedstaden) og Jyl- er 63 pct. større. Denne forskel må ganske vist land som helhed, som det sker i den nederste sammenholdes med forskellen mellem bybefolk-

TABEL 7. Index for elevhyppigheden i de forskellige landsdele. Højskoleelever.

	Folketal 1950	Mandlige højskoleelever		Kvindelige højskoleelever	
		Antal	Index	Antal	Index
Hovedstaden med forstæder.	1.168.314	67	100	260	100
Provinsbyer med forstæder.	1.256.027	94	130	467	167
Stationsbyer o. 1000 indb.	227.64g	47	360	147	290
Øerne —hovedstaden m. forst.	1.210.868	299	100	799	100
Jylland	1.902.093	959	204	2050	163

TABEL 8. Elevernes fordeling efter hjemsted. Samtlige danske elever.

	By pct.	Land pct.	Ialt pct.	Hoved- staden pct.	Øerne pct.	Jylland pct.
<i>Mandlige elever</i>						
Skoler med 6 mdrs. vinterkursus m.v.....	40,4	59,6	100,0	17,5	19,9	62,6
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	9,1	90,9	100,0	2,0	23,5	74,5
Almindelige Indre Missions-skoler.....	3,4	96,6	100,0	0,6	10,7	88,7
Egentlige højskoler ialt..	14,9	85,1	100,0	5,1	20,4	74,5
Gymnastikhøjskoler.....	9,8	90,2	100,0	5,8	44,5	49,7
Fortsættelsesafdelinger.....	29,2	70,8	100,0	6,2	13,8	80,0
Specialafdelinger m.v.....	34,0	66,0	100,0	9,0	19,0	72,0
Landbrugsafdelinger m.v.....	4,1	95,9	100,0	0,3	22,6	77,1
Tilsammen..	14,1	85,9	100,0	4,6	23,2	72,2
<i>Kvindelige elever</i>						
Skoler med 6 mdrs. vinterkursus m.v.....	48,9	51,1	100,0	16,7	27,0	57,3
Alm. grundtvigske skoler m.v. Vinterkursus...	18,8	81,2	100,0	7,6	26,0	66,4
Alm. grundtvigske skoler m.v. Sommerkursus..	10,4	89,6	100,0	1,9	24,5	73,6
Almindelige Indre Missions-skoler.....	11,2	88,8	100,0	1,8	13,0	85,2
Egentlige højskoler ialt..	20,8	79,2	100,0	5,9	22,9	71,2
Gymnastikhøjskoler.....	23,1	76,9	100,0	7,5	34,4	58,1
Sygeplejeforskoler.....	43,5	56,5	100,0	13,2	27,1	59,7
Fortsættelsesafdelinger.....	14,3	85,7	100,0	—	4,8	95,2
Specialafdelinger m.v.....	55,7	44,3	100,0	21,4	34,3	44,3
Husholdningsafdelinger m.v.....	4,5	95,5	100,0	1,3	30,1	68,6
Tilsammen..	27,2	72,8	100,0	8,1	26,0	65,9

ningens andel af den samlede befolkning i de to områder, men da der i vore dage ikke er afgørende forskel mellem urbaniseringen på Øerne og i Jylland, kan der ikke her søges nogen forklaring på det forhold, at der er en væsentligt lavere »højskolehyppighed« på Øerne.

De tilsvarende tal for det samlede materiale (altså indbefattet husmandsskolerne) er kun ubetydeligt forskellige fra de her anførte, navnlig ved at forskellen mellem Øerne og Jylland bliver en smule mindre. Af husmandsskolernes elever kommer 24 pct. (mandlige) og 32 pct. (kvindelige) fra Øernes landdistrikter mod 19 pct. og 18 pct. af højskoleeleverne.

Dette billede af elevflokkens sammensætning efter hjemsted er imidlertid stærkt påvirket af den sammenlægning af indbyrdes ret forskellige

materialer, der foretages i denne statistik, og hvorved væsentlige forskelle skjules. I ovenstående tabel 8 er det derfor vist, hvorledes de forskellige skolegruppers elever fordeles sig efter delingen by/land og efter delingen Hovedstad/Øerne/Jylland.

På skoler med seks måneders vinterkursus m. v. er en væsentlig del af eleverne fra byerne, nemlig to femtedele af mændene og næsten halvdelen af kvinderne. En sjettedel af samtlige elever her stammer fra hovedstaden med forstæder. Af lignende størrelse er byelevernes andel af det samlede elevantal iøvrigt blot på sygeplejeforskolerne, hvor hver ottende elev er fra hovedstaden og hver tredje fra byerne iøvrigt, samt for kvindernes vedkommende på specialafdelingerne, hvor der imidlertid kun er få elever.

TABEL 9. Elevernes fordeling efter skolegrupper. Samtlige danske elever.

	Samlet elevtal pct.	Elever fra				
		Byerne pct.	Landet pct.	Hoved- staden pct.	Øerne pct.	Jylland pct.
<i>Mandlige elever</i>						
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.	13,3	37,4	9,1	50,0	11,3	11,4
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	34,4	22,1	36,3	15,2	34,7	35,3
Almindelige Indre Missions-skoler	11,1	2,7	12,8	1,4	5,2	13,9
Andre trossamfunds skoler	1,1	0,9	1,2	—	1,7	1,1
Gymnastikhøjskoler	10,8	7,6	11,6	13,9	21,2	7,6
Fortsættelsesafdelinger	4,1	8,6	3,4	5,6	2,5	4,6
Specialafdelinger m.v.	6,9	15,3	4,9	12,5	5,2	6,4
Landbrugsafdelinger m.v.	18,3	5,4	20,7	1,4	18,2	19,7
Ialt . .	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Kvindelige elever</i>						
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.	11,3	19,8	7,7	21,2	11,4	9,6
Alm. grundtvigske skoler m.v. Vinterkursus.	8,6	5,9	9,5	8,0	8,5	8,6
Alm. grundtvigske skoler m.v. Sommerkursus.	19,9	7,6	24,5	4,6	18,7	22,2
Almindelige Indre Missions-skoler	10,1	4,2	12,4	2,3	5,1	13,2
Andre trossamfunds skoler	1,0	1,2	0,9	0,4	0,8	1,1
Gymnastikhøjskoler	13,8	11,8	14,7	12,9	18,4	12,3
Sygeplejeforskoler	27,1	43,6	21,1	44,1	28,4	24,6
Fortsættelsesafdelinger	1,4	0,7	1,6	—	0,2	1,9
Specialafdelinger m.v.	2,1	4,4	1,3	5,7	2,9	1,5
Husholdningsafdelinger m.v.	4,7	0,8	6,3	0,8	5,6	5,0
Ialt . .	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Når man ser bort fra fortsættelsesafdelingerne, hvor elevtallet ligeledes er lavt, er antallet af byelever derefter størst på gymnastikhøjskolerne - 10 pct. af de mandlige elever, 23 pct. af de kvindelige - og de almindelige grundtvigske skolars *vinterkursus* — henholdsvis 9 og 19 pct. Den procentdel af de kvindelige elever, der er fra byerne, er imidlertid væsentligt mindre på de grundtvigske skolars *sommerkursus*, nemlig blot 10 pct. På de almindelige I. M.-skoler er blot 3 pct. af de mandlige, men 11 pct. af de kvindelige elever fra byerne. Lavest ligger landbrugsafdelinger m.v. og husholdningsafdelinger m. v. med kun 4 pct. byelever.

Jyllands overvægt genfindes i alle grupper. Den er størst ved de almindelige Indre Missions-skoler, mindst ved gymnastikhøjskoler, skoler med seks måneders vinterkursus m.v. og sygeplejeforskoler.

Når man omvendt — som i ovenstående tabel 9 - betragter de forskellige elevgruppers fordeling på skoleformer, falder forskellen mellem de forskellige landsdeles søgning til højskolen yderligere i øjnene. Af byeleverne søger således over to tredjedele enten de udvidede skoler eller de erhvervsbetonede afdelinger, medens dette blot gælder lidt over en tredjedel af landeleverne.

Ved at sammenholde elevens sidste adresse med forældrenes adresse kan man, som det ses af tabel 10, få et vist indtryk af den udstrækning, hvori den hidtidige statistik har givet et skævt billede af elevernes herkomst.

Knap halvdelen af alle elever havde fast bopæl i deres forældrehjem umiddelbart før skoleopholdet. Af de ikke hjemmeboende, for hvem forældreadressen er oplyst, boede lidt mindre end halvdelen (23 pct. af samtlige elever) i et andet amt end forældrene og et lignende antal - ikke

TABEL 10. *Elevernes sidste faste adresse sammenholdt med forældrenes.
Højskoler og husmands skoler tilsammen.*

	Mandlige elever	Kvindelige elever	Ialt
Samtlige elever.....	1616	3295	4911
heraf hjemmeboende.....	772	1542	2314
udeboende.....	844	1753	2597
Udeboende, hvor forældres adresse er kendt.....	761	1687	2448
De to adresser i samme amt.....	359	925	1284
i forskelligt amt.....	402	762	1164
De to adresser i samme landsdel.....	492	846	1338
i forsk. landsdel.....	269	841	1110
Egen adresse by, forældre land.....	81	460	541

nødvendigtvis de samme - i en anden af de i tabel 6 anførte landsdele. 5 pct. af de mandlige elever og 14 pct. af de kvindelige opgav sidste faste adresse i byerne (bortset, fra de større stationsbyer), men forældreadresse i landdistrikterne. Antallet af by elever ville være blevet forøget med ca. 36 pct. (for de mandliges vedkommende), og ca. 52 pct. (for de kvindeliges vedkommende), hvis disse elever havde været medregnet til byeleverne. Det bør dog erindres, at de fejl ved den hidtidige opgørelsesmåde, der vises gennem tabel 10, i en vis udstrækning har opvejet hinanden.

//. Forældrenes livsstilling.

Som det fremgår af spørgeskemaet, har man gennem en kombination af spørgsmål søgt at få fremskaffet så udtømmende oplysninger om forældrenes livsstilling, at det kunne blive muligt at foretage en fordeling, som kunne sammenlignes med den samlede befolknings fordeling efter livsstilling. De selvstændige landmænd spiller imidlertid - som ventet - en så betydelig rolle i materialet, at erhvervsfordelingen iøvrigt bliver af ret ringe interesse, idet tallene for de enkelte grupper inden for byerhvervene bliver meget små og derfor så stærkt påvirkelige af tilfældigheder, at man i tabel 11 har måttet betragte dem under ét.

En anvendelig sammenligning mellem den her fundne erhvervsfordeling og erhvervsfordelingen i hele befolkningen må gå ud fra den gruppe personer, der har sønner og døtre i »højskolealder«, idet man kun derved kan undgå den fejlkilde, der ligger i, at betydelige erhvervs- og livsstillingsgrupper vil være underrepræsenteret i materialet alene af den grund, at de fleste medlemmer i disse grupper enten er for unge eller for gamle til at have børn på højskole. Som et udtryk for den nævnte, vanskeligt håndgribelige gruppe er anvendt antallet af mænd mellem 45 og 55 år (ved folketællingen i 1950), der i tabel 12 er sammenholdt med antallet af elever, hvis forældre tilhører de samme grupper.

Det fremgår umiddelbart af tabellen, at der blandt eleverne er langt flere, der kommer fra hjem tilknyttet landbruget, end man skulle vente efter landbrugets andel af den samlede mandlige befolkning i alderen 45-54 år, og at byerhvervene — herunder de liberale erhverv — er stærkt underrepræsenterede. Det er også tydeligt, at elevbestanden er præget af en social skævhed, idet der kommer forholdsvis flere elever fra hjem, hvor forsørgeren er selvstændig, end fra hjem, hvor han er ansat. Begge disse forhold er søgt belyst ved de i tabel 13 gengivne beregninger.

Tilslutningen til højskolerne er her målt som forholdet mellem det antal elever, der har op-

TABEL II. *Elevernes fordeling efter forældrenes livsstilling. Samtlige skoler.*

	Mandlige elever		Kvindelige elever	
	Egentlige højskoler	Hele materialet	Egentlige højskoler	Hele materialet
Selvstændige landmænd m.o.80 ha	8	11	16	29
Selvstændige landmænd med mellem 30 og 80 ha	156	234	243	420
Selvstændige landmænd med mellem 10 og 30 ha	371	569	545	865
Selvstændige landmænd med mindre end 10 ha	113	242	180	338
Selvstændige landmænd med uoplyst brugsstørrelse	18	38	82	138
Selvstændige landmænd ialt	666	1094	1066	1790
Landarbejdere	26	63	45	104
Andre selvst. inden for landbrug, gartneri og fiskeri	16	23	32	68
Andre uselvst. i landbrug, gartneri og fiskeri	6	10	8	17
Landbrug m.m. ialt	714	1190	1151	1979
Selvstændige i byerhvervene	58	110	174	430
Højere tjenestemænd, liberale erhverv og overordn. funkt.	33	62	99	228
Lavere tjenestemænd og underordn. funktionærer	18	26	46	145
Byarbejdere	47	73	94	287
Byerhverv m.m. ialt	156	271	413	1090
Ude af erhverv	61	98	67	113
Andre og uoplyste erhverv	38	57	46	113
Tilsammen	969	1616	1677	3295

TABEL 12. *De 45-54-åriges fordeling efter livsstilling sammenholdt med elevforældrenes.*

	45-54-årige mænd 1950		Mandlige elever		Kvindelige elever	
	Antal	pct.	Antal	pct.	Antal	pct.
Landbrug m.m. selvstændige	55.500	21,6	1117	69,1	1858	56,4
ansatte	15.700	6,1	73	4,5	121	3,7
Landbrug m. m. ialt	71.200	27,7	1190	73,6	1979	60,1
Byerhverv m.m. selvstændige	48.100	18,7	110	6,8	430	13,1
funktionærer	40.400	15,7	88	5,5	373	11,3
arbejdere	90.500	35,3	73	4,5	287	8,7
Byerhverv m. m. ialt	178.900	69,6	271	16,8	1090	33,1
Ude af erhverv	6.900	2,7	93	6,1	113	3,4
Uoplyst	—	—	57	3,5	113	3,4
Tilsammen	257.000	100,0	1616	100,0	3295	100,0

TABEL 13. Antal elever pr. 1000 mænd i alderen 45-54 år.

	Landbrug m.m.			Byerhverv m.m.				Ialt
	Selvst.	Ansatte	Ialt	Selvst.	Funkt.	Arb.	Ialt	
<i>Mandlige elever</i>								
Egentlige højskoler.....	12,3	2,0	10,0	1,2	1,3	0,5	0,9	3,8
Gymnastikhøjskoler.....	2,5	0,3	2,0	0,3	0,3	0,0	0,1	0,7
Andre skoler.....	5,3	2,4	4,7	0,8	0,6	0,3	0,5	1,8
Ialt..	20,1	4,7	16,7	2,3	2,2	0,8	1,5	6,3
<i>Kvindelige elever</i>								
Egentlige højskoler.....	19,9	3,4	16,2	3,6	3,6	1,0	2,3	6,5
Gymnastikhøjskoler.....	4,8	0,8	3,9	1,5	1,4	0,3	0,9	1,8
Sygeplejeforskoler.....	5,8	2,7	5,1	3,2	3,7	1,6	2,5	3,5
Andre skoler.....	3,0	0,8	2,6	0,6	0,5	0,2	0,4	1,0
Ialt..	33,5	7,7	27,8	8,9	9,2	3,1	6,1	12,8

givet, at deres forældres livsstilling tilhørte den pågældende gruppe, og samtlige mænd i alderen 45-54 år i denne gruppe. De tal, der fremkommer på grundlag heraf, kan selvsagt kun betragtes som forholdstal, der med tilnærmelse angiver den relative tilslutning fra de forskellige grupper, og ikke som udtryk for den absolutte tilslutning.

Efter disse tal er tilslutningen fra landbrugshjem ca. 11 gange så stor som tilslutningen fra hjem inden for byerhvervene, når man ser på de mandlige elever, og 4-5 gange så stor for de kvindelige elevers vedkommende. Disse tal svarer ret nøje til de tal, der er opgivet side 12, og som vedrører delingen land/by efter bopæl. Når der her er noget mindre forskel mellem tilslutningen fra landmiljø og fra bymiljø for de kvindelige elever, end der blev fundet foran, skyldes det de ret store elevtal fra grupper, der er bosat i landdistrikterne, men ikke beskæftiget ved landbrug.

Ligesom foran viser den mindste forskel mellem landtilslutning og bytilslutning sig ved sygeplejeforskolerne, hvor tilslutningen fra hjem inden for byerhvervene næsten er oppe på halvdelen af tilslutningen fra landbrugshjem.

Næsten lige så afgørende som forskellen landbrug/byerhverv synes forskellen mellem selvstændige og ansatte at være, og den er principielt af samme art inden for byerhvervene som inden for landbruget. I begge erhvervsområder er der en væsentligt stærkere tilslutning fra de selvstæn-

dige erhvervsdrivendes hjem end fra de ansattes under ét - inden for landbruget er forholdet 4,3 til 1, inden for byerhvervene 1,8 til 1.

Fra landarbejder hjemmene kommer kun få på skole, og en forholdsvis stor del af dem søger de mere erhvervsbetonede skoler.

For byerhvervenes vedkommende bemærkes det imidlertid, at tilslutningen er af næsten samme størrelse fra de selvstændige erhvervsdrivende og fra funktionærerne, (hvortil bl. a. de liberale erhverv er henregnet), og at denne tilslutning for de kvindelige elevers vedkommende er større end tilslutningen fra landarbejderhjemmene. Fra arbejderhjemmene i byerne er tilslutningen derimod meget lille og kun af betydning for sygeplejeforskolerne, hvor næsten halvdelen af byarbejderdøtrene tager hen.

En nærmere undersøgelse af den største gruppe blandt elevforældrene, nemlig de selvstændige landmænd, viser, at der også her kan konstateres en vis skævhed, således at de dårligst stillede hjem er underrepræsenterede. Dette fremgår af følgende tabel 14, hvor der er bortset fra den del af de selvstændige landmænd, for hvem der ikke foreligger oplysning om brugsstørrelse.

Inden for næsten alle skolegrupper er de mindre landejendomsbesiddere underrepræsenterede og de store overrepræsenterede. Kun grupperne Andre skoler (der bl. a. omfatter husmandsskolerne) frembyder en fordeling af de selvstændige landmænd, der nogenlunde svarer

TABEL 14. De selvstændige landmænd blandt elevforældrene fordelt efter brugsstørrelse. Hele materialet.

	Under 10 ha	10-30 ha	30-80 ha	Over 80 ha	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Samtlige landbrugsejendomme 1950.....	45,9	39,3	13,4	1,4	100,0
<i>Mandlige elevers forældre</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	16,7	51,2	29,5	2,6	100,0
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	16,7	56,5	25,8	1,0	100,0
Almindelige Indre Missions-skoler.....	19,1	61,8	17,8	1,3	100,0
Gymnastikhøjskoler.....	16,7	50,7	31,9	0,7	100,0
Andre skoler.....	39,3	47,4	12,6	0,7	100,0
Ialt..	22,9	53,9	22,2	1,0	100,0
<i>Kvindelige elevers forældre</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	10,0	40,9	43,3	5,8	100,0
Almindelige grundtvigske skoler m.v. Vinterkursus .	16,5	57,6	25,3	0,6	100,0
Almindelige grundtvigske skoler m.v. Sommerkursus	20,2	56,4	22,0	1,4	100,0
Almindelige Indre Missions-skoler.....	19,4	60,4	19,8	0,4	100,0
Gymnastikhøjskoler.....	10,2	48,8	38,6	2,4	100,0
Sygeplejeforskoler.....	25,5	48,2	23,7	2,6	100,0
Andre skoler.....	42,1	46,1	11,8	—	100,0
Ialt..	20,5	52,3	25,4	1,8	100,0

til ejendomsfordelingen i hele landet. Nærmest herved kommer sygeplejeforskolerne og Indre Missions-skoler, mens den mest afvigende ejendomsfordeling findes blandt forældrene til gymnastikhøjskolerne elever og eleverne på skoler med 6 måneders vinterkursus m. v. For gymnastikhøjskolerne, der som vist foran får en forholdsvis stor del af eleverne fra Øerne, kan følgende forbehold, der iøvrigt til en vis grad mildner det indtryk, man umiddelbart får af tabellen, tilmed ikke gøre sig gældende. Da højskoleeleverne i betydeligt omfang kommer fra Jyl-

land, hvor den gennemsnitlige ejendomsstørrelse er større end på Øerne, men jordværdien forholdsvis mindre, vil ejendomsfordelingen i materialet alene af den grund være forskudt, uden at dette nødvendigvis er udtryk for en overrepræsentation af de økonomisk bedrestillede landmænd. Den fundne skævhed er imidlertid så stor, at det her påviste moment ikke kan være hele forklaringen. Der må være en reel og væsentlig forskel i tilslutningen fra de forskellige ejendomsstørrelser.

AFSNIT 4

ELEVERNES FORHÅNSKONTAKT MED HØJSKOLEVERDENEN

Det måtte stå som en af de vigtigste opgaver ved en statistisk undersøgelse som denne at søge frem til talmæssige udtryk for »de højskolefremmede kredses« betydning for elevtilgangen. Gennem de senere års diskussion er den opfattelse stadig

blevet understreget, at højskolen så at sige var »kørt fast«, idet den alene skulle have betydning for et ret snævert afgrænset miljø, hvor det var en fast tradition, at de unge tog på højskole, og man har her nærmest forestillet sig visse landbo-

kredse som identiske med dette højskolemiljø, medens navnlig bybefolkningen var »højskolefremmed«. En sådan opdeling af befolkningen på grundlag af de sædvanligt anvendte grupperinger er imidlertid næppe anvendelig i denne sammenhæng. Det her foreliggende materiale synes i hvert fald at rumme såvel »højskolekendte« som »højskolefremmede« kredse i alle de samfundsgrupper, som man normalt regner med.

Den refererede opfattelse af højskolens binding til et særligt miljø lader sig naturligvis alene efterprøve, hvis man er i stand til at definere dette miljø. En sådan definition vil det imidlertid være vanskeligt at få almindelig anerkendt, og selv om det havde været muligt, kunne man næppe med held have spurgt eleverne, om de regnede sig for at høre til dette miljø. Man har derfor måttet nærme sig spørgsmålet ad flere veje.

1. Forældrenes eventuelle højskoleophold.

Alle eleverne blev således spurgt: Har Deres fader eller moder været på højskole? og i vejledningen blev der givet anvisning på overstregning

af den af forældrene, der ikke havde været på højskole, hvis den anden havde været det.

Såfremt anvisningen var fulgt, skulle man derfor kunne opdele eleverne i fire grupper, nemlig 1. Begge forældre på højskole, 2. Faderen på højskole, 3. Moderen på højskole, 4. Ingen af forældrene på højskole, hvortil naturligvis kommer eventuelle uoplyste tilfælde. Som nærmere omtalt nedenfor mener man imidlertid ikke, at anvisningen er blevet fulgt i tilstrækkeligt omfang, og det vil derfor være rigtigst at nøjes med at betragte tre grupper: 1. Mindst én af forældrene på højskole, 2. Ingen af forældrene på højskole, 3. Uoplyst.

I nedenstående tabel 15 ses resultatet af denne opdeling for de sædvanlige hovedgrupper af skoler og afdelinger.

Det fremgår af tabellen, at kun halvdelen af eleverne tilhører »højskolemiljøet« i den forstand, at de er anden (eller senere) generation, der tager på højskole, og selv for den mest traditionsrige skolegruppe, de almindelige grundtvigske skoler, er tallet blot 56 pct. (Det er vel tænkeligt, at der blandt de - iøvrigt få - uoplyste

TABEL 15. Forældrenes forhold til højskolen. Hele materialet.

	Mindst en af forældrene på højskole	Ingen af forældrene på højskole	* Uoplyst
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.....	50,5	45,7	3,8
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	55,5	41,8	2,7
Almindelige Indre Missions-skoler.....	53,5	44,0	2,5
Andre trossamfunds skoler.....	46,5	48,8	4,7
Egentlige højskoler ialt.....	53,7	43,4	2,9
nemlig: mandlige elever.....	54,6	42,8	2,6
kvindelige elever.....	53,2	43,8	3,0
Gymnastikhøjskoler.....	62,4	35,1	2,5
Sygeplejeforsker.....	36,7	59,2	4,1
Fortsættelsesafdelinger.....	55,8	41,5	2,7
Specialafdelinger m.v.....	38,1	56,9	5,0
Landbrugsafdelinger m.v.....	46,1	49,2	4,7
Husholdningsafdelinger m.v.....	48,7	49,4	1,9
Tilsammen.....	50,6	46,2	3,2
nemlig: mandlige elever.....	53,5	43,1	3,4
kvindelige elever.....	49,1	47,7	3,2

findes nogle tilfælde, hvor svaret burde have været bekræftende, men det må dog antages at være meget få. Ved den anvendte form for spørgsmålet er der størst sandsynlighed for, at »uoplyste« hører hjemme i nej gruppen, idet de adspurgte har undladt at besvare spørgsmål, der ikke kunne besvares med ja og derfor ansås for at være de pågældende uvedkommende.)

Der er videre grund til at bemærke, at traditionen spiller næsten samme rolle for Indre Missions skoler som for de grundtvigske, og at fortsættelsesafdelingerne også kan opvise over halvdelen fra »højskolehjem«. Den forholdsvis største gruppe elever med højskoleforældre findes interessant nok på gymnastikhøjskolerne, skønt de fleste af disse skoler ikke har nogen egen tradition at bygge på.

De stærkt fagprægede grupper, sygeplejeforskolerne og sygeplejeafdelingerne, får kun lidt over en tredjedel af eleverne fra »højskolefamilier«, hvad der falder godt i tråd med det foran oplyste om elevernes herkomst.

Tallene for landbrugsafdelinger og husholdningsafdelinger er formodentlig påvirket af, at disse afdelinger væsentligst findes på skoler, hvis elever kommer fra det mindre landbrug, hvor højskoletraditionen i almindelighed synes at være mindre stærk end i det mellemstore.

De mandlige elever stammer i lidt højere grad end de kvindelige fra »højskolehjem«, men tallene for de to køn er dog næsten identiske, hvis man alene ser på de egentlige højskoler.

Af de elever, der har oplyst, at mindst én af forældrene har været på højskole, har 20,1 pct. oplyst, at blot faderen, 14,6 pct., at blot moderen har været på højskole. Det virker ikke umiddelbart troligt, at de resterende 65,3 pct.-en tredjedel af samtlige elever - skulle komme fra hjem, hvor begge forældre havde været højskoleelever, selv om traditionen naturligvis vil virke med særlig styrke i sådanne hjem. Da man også på andre punkter har erfaret, at vejledningen synes at være læst i ret ringe udstrækning, har man som nævnt valgt at se bort fra dette punkt.

// . Familiens tilknytning til bestemte kirkelige retninger. Umiddelbart ved siden af spørgsmålet om forældrenes eventuelle højskoleophold blev der stillet tre spørgsmål af følgende ordlyd:

Tilhører Deres familie en grundtvigsk kreds?
Tilhører Deres familie Indre Mission?

(Tilhører Deres familie) et samfund uden for folkekirken?

Besvarelsen af spørgsmål af denne art vil ikke alene bero på den faktiske situation, men også på elevernes viden om og forståelse af forholdene, og det vil sige, at miljøet formentlig skal være forholdsvis udpræget, for at det vil få udtryk gennem et bekræftende svar. Dette medfører formentlig navnlig for små tal for det grundtvigske miljø, som de unge måske i mange tilfælde aldrig har opfattet som noget specielt. Derimod kan man sikkert regne med, at alle elever, hvis familie tilhører frikirker, har svaret ja på det sidste af de tre spørgsmål — medmindre de har ment, at det var for nærgående, og derfor undladt at besvare det.

Enkelte, der tilhører grundtvigske frimenigheder, har besvaret både første og tredje spørgsmål bekræftende, og enkelte andre, hvis familie er spaltet mellem grundtvigske og indremissionske kredse, har angivet dette. I den omstående tabel 16 er tallene for »andre« på grund heraf et beregnet tal, der indbefatter de uoplyste, men til gengæld er formindsket gennem de (ganske få) dobbeltregninger, der fremkommer ved samtidig bekræftende besvarelse af to af de tre spørgsmål. Det vil imidlertid være klart, at tabellens hovedresultater ikke berøres af den herved opståede fejl.

Tabellens mest overraskende tal er formodentlig de, der synes at vise, at de udtalt grundtvigske kredse betyder mindre for tilgangen til højskolen end de indremissionske kredse og kredsene uden for folkekirken tilsammen. Det må dog her erindres, at materialets mangler (jfr. s. 10) kan have medført mindre fuldstændighed med hensyn til antallet af elever fra grundtvigske kredse end med hensyn til antallet af elever fra Indre Mission. Der hvor de grundtvigske kredse betyder mest, nemlig ved de almindelige grundtvigske skoler og ved gymnastikhøjskolerne, nævnes de kun af en tredjedel af eleverne. Indre Missions skoler (det må her erindres, at der også under en række andre grupper er medregnet skoler eller skoleafdelinger, der er tilknyttet Indre Mission) har derimod en meget stor del af

TABEL 16. Familiens kirkelige tilhørsforhold. Hele materialet.

	Familiens tilhører			Andre
	Grundtvigsk kreds	Indre Mission	Samfund udenf. folkekirken	
	pct.	pct.	pct.	pct.
Skoler med 6 mdrs. vinterkursus m.v.....	17,5	24,3	3,1	55,1
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	32,8	2,5	3,9	60,8
Almindelige Indre Missions-skoler.....	2,7	89,1	1,0	7,2
Andre trossamfunds skoler.....	2,0	6,0	76,0	16,0
Gymnastikhøjskoler.....	31,7	2,9	3,5	61,9
Sygeplejeforskoler.....	13,3	19,7	3,4	63,6
Fortsættelsesafdelinger.....	25,2	14,4	5,4	55,0
Specialafdelinger m.v.....	8,8	34,3	2,8	54,1
Landbrugsafdelinger m.v.....	15,8	14,2	2,4	67,6
Husholdningsafdelinger m.v.....	12,3	17,6	—	70,1
Tilsammen.....	21,1	20,0	3,9	55,0
nemlig: mænd.....	21,8	19,9	4,0	54,3
kvinder.....	20,8	20,1	3,8	55,3

deres elever - omkring 90 pct. - fra Indre Missions egne kredse.

Når tabellen sammenlignes med den foregående, ses det, at de grundtvigske skoler åbenbart får en del elever på grundlag af en højskoletradition, der ikke er forbundet med tilknytning til udpræget grundtvigske kredse, mens Indre Missions skoler omvendt kan tiltrække en del elever fra kredse inden for Indre Mission, som ikke tidligere har været i forbindelse med højskolen.

Elever, der hverken har mødt en højskoletradition i hjemmet eller gennem familien er knyttet til bestemte kirkelige kredse, synes herefter navnlig at forekomme på en del skoler med seks måneders vinterkursus m.v., på en række af de almindelige grundtvigske skoler, samt på nogle af gymnastikhøjskolerne, sygeplejeforskolerne og husmandsskolerne.

Hvis man ser bort fra eleverne på sygeplejeforskolerne, er den procentdel af de kvindelige elever, der kommer fra udpræget grundtvigske kredse, noget større end det tilsvarende tal for de mandlige elever.

III. Tilskyndelsen til højskoleopholdet.

Det vil herefter være naturligt at spørge, hvorfra eleverne har fået deres tilskyndelse til høj-

skoleopholdet, og selv om en virkeligt tilbunds-gående analyse heraf ville kræve anvendelse af en bekostelig interviewmetode, der ikke har været mulig ved denne undersøgelse, har man dog fået et så tilfredsstillende materiale ind, at spørgsmålet kan besvares ret nøje.

Som ved et par andre spørgsmål på spørgeskemaet blev det gjort muligt for eleverne at angive ret varierede svar på spørgsmålet: Hvem har tilskyndet Dem til at tage på højskole, idet der efter behov kunne sættes kryds ved et eller flere af følgende svar: 1. Forældre, 2. Søskende, 3. Kammerater, 4. Skolen, 5. Arbejdsgiver, 6. Annoncer, 7. Omtale i presse eller radio og 8. Andre, (der så kunne angives nærmere i en særlig rubrik). Hyppigheden af afkrydsningen af de forskellige svar fremgår af tabellerne 17 og 18.

Både antallet af elever, der slet ikke har besvaret spørgsmålet, og antallet af elever, der udtrykkelig skriver, at de ikke har modtaget nogen ydre tilskyndelse, varierer stærkt fra gruppe til gruppe.

Det ses af tabel 18, at tilskyndelsen fra hjemmet er meget væsentlig navnlig ved de almindelige skoler og ganske særlig for sommerpigerne, der er noget yngre end vinter eleverne. Forældres og søskendes tilskyndelse forekommer mindst hyp-

TABEL 17. *Besvarelsen af spørgsmålene vedrørende tilskyndelse. Hele materialet.*

	Egentlige højskoler	Gymnastik- højskoler	Sygepleje- forskoler	Øvrige skoler	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>I. Mænd</i>					
Een eller flere ydre tilskyndelser.....	83,6	82,8	—	70,2	79,6
Ingen ydre tilskyndelse.....	6,5	10,9	—	9,7	7,9
Uoplyst.....	9,9	6,3	—	20,1	12,5
Tilsammen..	100,0	100,0	—	100,0	100,0
<i>II. Kvinder, vinterkursus</i>					
Een eller flere ydre tilskyndelser.....	86,0	81,3	74,0	69,4	80,0
Ingen ydre tilskyndelse.....	7,8	8,1	15,2	17,7	11,2
Uoplyst.....	6,2	10,6	10,8	12,9	8,8
Tilsammen..	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>III. Kvinder, sommerkursus</i>					
Een eller flere ydre tilskyndelser.....	91,6	82,6	73,2	82,8	85,4
Ingen ydre tilskyndelse.....	1,2	3,9	10,0	4,3	3,8
Uoplyst.....	7,2	13,5	16,8	12,9	10,8
Tilsammen..	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

pigt ved sygeplejeforskolemes elever, og heller ikke kammerattilskyndelsen er af samme betydning her som ved de andre skolegrupper. Skolens, d.v. s. børneskolens, betydning er ikke stor, langt mindre end arbejdsgiverens. Annoncer og omtale i presse og radio er navnlig for sommerskolernes elever af meget lille betydning. Derimod er gruppen Andre ret væsentlig, navnlig på sygeplejeforskolerne, hvor den først og fremmest dækker over de hospitaler, der senere skal beskæftige eleverne. Iøvrigt omfatter gruppen mange forskellige typer af tilskyndelser — foreningsledere, familiemedlemmer (udover forældre og søskende), forsamlingshustalere m.fl.

Det samlede antal svar i pct. af besvarelserne giver et indtryk af de anførte tilskyndelsers gennemsnitlige intensitet, eller måske snarere; af den grad, i hvilken forskellige tilskyndelser har virket i samme retning. De samvirkende tilskyndelser er hyppigst ved de egentlige højskoler og sjældnest ved sygeplejeforskolerne, hvor flertallet af eleverne kun angiver én tilskyndelse, og da oftest fra »Andre«.

En matematisk analyse af tilskyndelsernes samforekomst viser, at forældres og søskendes, søskendes og kammeraters, kammeraters og skoles, søskendes og skoles samt forældres og skoles indflydelse er samvirkende, - forældres og kammeraters derimod alternative. Også kammeraters og arbejdsgivers tilskyndelse optræder hyppigere sammen, end man efter en ren sandsynlighedsberegning skulle have ventet. Derimod synes de tilskyndelser, der samles under Andre, at være uden forbindelse med de unges nærmeste miljø, idet hverken kombinationen Forældre/Andre, kombinationen Søskende/Andre eller kombinationen Kammerater/Andre optræder så hyppigt, som man måtte formode efter en sandsynlighedsberegning.

Resultaterne understreger, at der inden for højskolemes elevkreds såvel er unge, der tilskyndes og bestyrkes i deres planer om højskoleophold af den nærmeste kreds, som unge, der gennemfører et højskoleophold på en tilskyndelse udefra under modstand eller ligegyldighed fra de nærmeste.

TABEL 18. Hvem har tilskyndet Dem til at tage på højskole? Hele materialet.

Svar i pct. af samtlige elever, der har oplyst ydre tilskyndelse.

	Egentlige højskoler	Gymnastik- højskoler	Sygepleje- forskoler	Øvrige skoler	Ialt
<i>I. Mænd</i>					
Forældre.....	62,0	55,2	—	50,2	58,2
Søskende.....	35,5	29,0	—	21,7	31,2
Kammerater.....	50,5	63,4	—	40,5	49,4
Skolen.....	7,4	10,4	—	6,3	7,5
Arbejdsgiver.....	17,3	14,4	—	23,3	18,5
Annoncer.....	7,5	4,8	—	15,1	9,2
Presse og radio.....	7,0	2,1	—	8,2	6,8
Andre.....	14,8	20,3	—	16,0	16,8
Tilsammen..	202,0	200,0	—	181,3	197,6
<i>II. Kvinder, vinterkursus</i>					
Forældre.....	62,8	70,0	43,3	45,8	56,0
Søskende.....	28,6	23,0	10,0	17,0	21,0
Kammerater.....	46,0	46,0	22,7	22,0	36,7
Skolen.....	8,2	8,0	2,8	8,5	6,4
Arbejdsgiver.....	12,2	17,0	19,3	37,3	16,6
Annoncer.....	4,0	2,0	2,5	13,6	3,9
Presse og radio.....	4,0	1,0	4,4	3,4	3,8
Andre.....	19,1	18,0	40,2	25,4	26,5
Tilsammen..	184,9	185,0	145,2	173,0	170,9
<i>III. Kvinder, sommerkursus</i>					
Forældre.....	72,8	45,3	49,3	58,4	62,8
Søskende.....	33,6	24,5	9,3	28,6	27,2
Kammerater.....	52,4	44,1	12,8	38,3	42,5
Skolen.....	7,6	5,8	2,1	5,8	6,1
Arbejdsgiver.....	16,5	5,8	36,4	20,8	19,0
Annoncer.....	4,8	1,5	0,6	6,5	3,7
Presse og radio.....	1,2	1,1	0,6	1,3	1,1
Andre.....	13,1	24,1	37,6	12,3	19,3
Tilsammen	202,0	152,2	148,7	172,0	181,7

AFSNIT 5

ELEVERNES PERSONLIGE FORUDSÆTNINGER

1. Aldersfordelingen.

Den alt overvejende del af højskolernes elevkreds er unge ugifte, men inden for flere af skolegrupperne er der dog et ikke helt uvæsentligt antal elever, der er fyldt 25 og således ude over den egentlige ungdomstid. Hvis man skelner mellem de ganske unge elever, der ikke har en egentlig

erhvervsuddannelse bag sig, og de mere voksne unge, som enten har fundet deres plads i erhvervslivet eller efter almindelig opfattelse burde have gjort det, viser der sig adskillige, væsentlige forskelligheder mellem skoler og skolegrupper.

Det er selvsagt meget få af eleverne, der er

eller har været gift, men antallet af forhen gifte og gifte udgør dog en ikke helt lille del - over 10 pct. - af de noget ældre elever.

I de to følgende tabeller er de foreliggende oplysninger om aldersfordelingen givet i sammendrag for de vigtigste af skolegrupperne og for henholdsvis de mandlige vinter elever, de kvindelige vinter elever og de kvindelige sommer elever. Antallet af de mandlige elever på sommerkursus andrager kun 76, hvorfor man har set bort herfra.

Det fremgår umiddelbart af tabel 20, at de mandlige elever falder i to grupper, der adskilles af værnepligtsalderen. Der er således tre gange så mange 19-årige elever som 20-årige, og der er lige så mange 22-årige elever som 20-årige og 21-årige tilsammen. Den kraftige underrepræsentation af 20-årige og 21-årige genfindes i alle skolegrupper, men er dér forholdsvis mindre påfaldende end i de samlede tal. Dette skyldes, at de enkelte skolegrupper til en vis grad frembyder væsensforskellige aldersfordelinger. Skoler med seks måneders vinterkursus m. v. har således mindre end en fjerdedel af eleverne i den yngre gruppe, mens næsten halvdelen af eleverne i de almindelige højskoler tilhører denne aldersklasse, og det samme gælder over to tredjedele af eleverne på gymnastikhøjskolerne. De helt voksne elever, der udgør en tiendedel af det samlede tal, spiller først og fremmest en rolle på skoler med seks måneders vinterkursus m. v. ov: i rest-

gruppen Andre skoler og afdelinger, der navnlig omfatter erhvervsbetonede skoler og afdelinger.

De kvindelige elever på de samme vinterkursus udviser en langt mindre spredt aldersfordeling end de mandlige, idet der her kun er tale om én hovedgruppe, nemlig de 18-20-årige, og elevtallet aftager hurtigt og jævnt, når man når over denne alder. I alle de her anførte skolegrupper er de kvindelige elever tydeligt yngre end de mandlige, og i de fleste er det et meget betydeligt flertal af dem, der er under 21 år.

Sammenligningen med de kvindelige elever på sommerkursus (tabel 21) vanskeliggøres af, at man af praktiske grunde har opgjort aldersfordelingen på grundlag af fødselsåret, hvorfor f.eks. gruppen 19 år i tabellen i relation til det sommerkursus, hvori eleverne tager del, snarere burde have heddet 19½-20½ år. Der er taget hensyn hertil i tabel 22 over elevernes gennemsnitsalder, men ikke i tabel 21's to første afdelinger, og de beregnede tal i tabellens tredje afdeling kan kun være et fingerpeg.

De kvindelige sommer elever har en aldersfordeling, der i hovedsagen svarer til aldersfordelingen for de kvindelige vinter elever. Gennemsnitsalderen er dog åbenbart lavere, selv når der tages hensyn til det forhold, at kursus ligger et halvt år senere. Efter den beregnede procentfordeling er over tre fjerdedele af sommerpigerne mod to tredjedele af vinterpigerne under 21 år, mens kun et par procent af sommerpigerne er

TABEL 19. Elevernes fordeling efter civilstand. Hele materialet.

	Ugifte	Gifte	Forhen gifte	Ialt
<i>Mænd</i>				
Født 1934 og senere.....	616	1	—	617
Født 1930-1933.....	634	3	1	643
Født 1929 og før.....	231	24	4	259
Fødselsår uoplyst.....	96	1	—	97
Ialt..	1577	34	5	1616
<i>Kvinder</i>				
Født 1934 og senere.....	2513	3	7	2523
Født 1930-1933.....	428	8	5	441
Født 1929 og før.....	170	14	8	192
Fødselsår uoplyst.....	135	2	2	139
Ialt..	3246	27	22	3295

TABEL 20. Vintereleverne fordelt efter alder den 1. januar 1955.

Mandlige elever	Skoler med 6 mdrs. vinterk.	Almindelige grundtvigske skoler m.v.	Indre Missions- skoler	Gymnastik- høj- skoler	Landbr. afdelinger	Andre skoler og afdelinger	Ialt
<i>Absolutte tal</i>							
Under 18 år.....	4	20	8	25	5	8	70
18 år.....	7	87	24	40	20	19	197
19 år.....	27	112	33	44	23	15	254
20 år.....	13	37	12	8	8	5	83
21 år.....	13	58	18	13	35	7	144
22 år.....	24	80	29	15	69	11	228
23 år.....	23	48	15	7	37	15	145
24 år.....	12	32	9	4	29	13	99
25 år.....	17	18	4	5	21	11	76
26 år og derover.....	55	28	9	4	28	30	154
Uoplyst.....	13	31	19	10	14	3	90
Ialt..	208	551	180	175	289	137	1540
<i>Procentfordeling</i>							
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Under 21 år.....	24,5	46,5	42,7	66,8	19,4	34,3	39,3
21-25 år.....	42,8	42,8	41,7	25,2	66,1	41,6	44,9
26 år og derover.....	26,4	5,1	5,0	2,3	9,7	21,9	10,0
Uoplyst.....	6,3	5,6	10,6	5,7	4,8	2,2	5,8
Ialt..	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kvindelige elever	Skoler med 6 mdrs. vinterk.	Almindelige grundtvigske skoler m.v.	Indre Missions- skoler	Gymna- stikhøj- skoler	Sygepleje- for- skoler	Andre skoler og afdelinger	Ialt
<i>Absolutte tal</i>							
Under 18 år.....	7	30	.	23	21	2	83
18 år.....	26	51	.	28	178	17	300
19 år.....	40	61	.	27	99	14	241
20 år.....	33	60	.	21	55	3	172
21 år.....	24	28	.	9	27	11	99
22 år.....	15	11	.	3	11	8	48
23 år.....	18	9	.	4	12	5	48
24 år.....	14	4	.	1	6	5	30
25 år.....	14	3	.	3	5	3	28
26 år og derover.....	62	11	.	3	8	21	105
Uoplyst.....	10	15	.	1	12	3	41
Ialt..	263	283	.	123	434	92	1195
<i>Procentfordeling</i>							
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Under 21 år.....	40,3	71,4	.	80,5	81,3	39,1	66,6
21-25 år.....	32,3	19,4	.	16,3	14,1	34,8	21,2
26 år og derover.....	23,6	3,9	.	2,4	1,8	22,8	8,8
Uoplyst.....	3,8	5,3	.	0,8	2,8	3,3	3,4
Ialt..	100,0	100,0	.	100,0	100,0	100,0	100,0

TABEL 21. De kvindelige sommerelever fordelt efter alder den 1. januar 1955.

	Skoler med 6 mdrs. vinterk.	Alm. grundtv. skoler m.v.	Indre Missions- skoler	Gymna- stik- højskoler	Sygepleje- for- skoler	Hushold- nings- afdelinger	Andre skoler og afdelinger	Ialt
<i>Absolutte tal</i>								
Under 18 år.....	14	109	52	115	74	19	10	393
18 år.....	16	178	83	89	194	60	10	630
19 år.....	13	175	82	51	83	48	9	461
20 år.....	10	88	52	26	47	17	3	243
21 år.....	9	44	27	19	19	2	4	124
22 år.....	4	17	8	6	7	1	—	43
23 år.....	6	5	2	5	7	2	3	30
24 år.....	7	2	1	3	4	1	1	19
25 år.....	1	4	—	1	2	—	3	11
Over 25 år.....	21	6	3	—	10	2	6	48
Uoplyste.....	9	27	24	17	11	2	8	98
Ialt..	110	655	334	332	453	154	57	2100
<i>Procentfordeling</i>								
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Under 21 år.....	48,2	84,0	80,5	84,6	86,9	93,5	56,2	82,2
21–25 år.....	24,5	11,0	11,4	10,3	8,5	3,9	19,3	10,8
26 år og derover.....	19,1	0,9	0,9	—	2,2	1,3	10,5	2,3
Uoplyst.....	8,2	4,1	7,2	5,1	2,4	1,3	14,0	4,7
Ialt..	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Beregnet procentfordeling 1. juli 1955</i>								
Under 21 år.....	43,6	77,3	72,7	80,8	81,9	88,3	54,4	76,5
21–25 år.....	29,1	17,4	19,2	14,1	13,3	9,1	19,3	16,3
26 år og derover.....	19,1	1,2	0,9	—	2,4	1,3	12,3	2,5
Uoplyst.....	8,2	4,1	7,2	5,1	2,4	1,3	14,0	4,7
Ialt..	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

TABEL 22. Elevernes gennemsnitsalder.

	Vinterkursus		Sommerkursus kvinder
	Mandlige elever	Kvindelige elever	
	år	år	år
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.....	23,4	21,9	21,3
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	20,1	19,9	19,7
Almindelige Indre Missions-skoler.....	21,2	.	19,7
Gymnastikhøjskoler.....	19,4	19,4	19,0
Sygeplejeforsker.....	.	19,1	19,3
Landbrugsskoler m.v.....	22,7	.	.
Husholdningsafdelinger m.v.....	.	.	19,5
Hele materialet.....	21,8	19,8	19,5

over 25 år mod op mod 10 procent af vinterpigerne. På gymnastikhøjskolerne og sygeplejeforskolerne synes aldersfordelingen at være den samme sommer og vinter, mens eleverne på de almindelige grundtvigske højskoler m.v. synes at være lidt yngre på sommerkursus end på vinterkursus. Et særligt stort antal ganske unge findes på husholdningsafdelingerne.

Procentfordelingerne giver dog et noget for groft billede af forholdene, og til nærmere belysning af forskellene i elevvalder er der i foranstående tabel 22 givet en oversigt over gennemsnitsalderen for eleverne i de forskellige grupper. Gennemsnitsalderen er beregnet som median, d.v.s. som den alder, der deler materialet i en ældre og en yngre halvdel. For vinterskolen vedrører tallene alderen pr. 1. januar 1955, for sommerskolen alderen pr. 1. juli 1955.

Bortset fra gymnastikhøjskolerne har alle

skoleformer en højere gennemsnitsalder for de mandlige elever end for de kvindelige, hvortil som foran vist kommer, at spredningen omkring gennemsnittet er væsentligt større for de mandlige elevers vedkommende.

// . Skoleuddannelsen.

Det fremgår af tabel 23, at en femtedel af højskoleeleverne har afsluttet deres skolegang med en eksamen, mens ialt to tredjedele alene har gået i landsbyskole, og næsten en tredjedel heraf har opgivet, at der i skolen var stor forskel på timetallet sommer og vinter, (her betegnet som vestjyskpræget skole). Næsten halvdelen af samtlige højskoleelever har alene gået i en landsbyskole med højst fire klassetrin.

De store forskelle i skoleuddannelse, der fremgår af denne tabel, genfindes, som det ses af

TABEL 23. *Elevernes skoleuddannelse. Hele materialet.*

	Mænd	Kvinder	Ialt
<i>Skolegang uden eksamen</i>			
Friskole.....	94	134	228
Hjemmeundervist, børnehjem m.m.....	8	4	12
Landsbyskole, 1-klasset.....	2	6	8
» 2-klasset.....	317	511	828
» 3-klasset.....	199	329	528
» 4-klasset.....	410	638	1048
» 5-klasset.....	59	131	190
» 6-klasset.....	58	85	143
» 7-klasset.....	150	250	400
» klassetal uoplyst.....	38	84	122
Landsbyskole ialt.....	1233	2034	3267
heraf vestjyskpræget.....	392	545	937
Købstadskole uden eksamen.....	107	417	524
Skolegang uden eksamen ialt.....	1442	2589	4031
<i>Skolegang afsluttet med</i>			
Mellemskoleeksamen.....	53	205	258
Realeksamen o.l.....	98	433	531
Studertereksamen.....	21	64	85
Skolegang afsluttet med eksamen ialt.....	172	702	874
Skolegang helt uoplyst.....	2	4	6
Tilsammen..	1616	3295	4911

TABEL 24. Elevernes fordeling efter skoleuddannelse. Hele materialet.

	Friskoler ¹⁾	Landsby-skoler	Købstad-skoler	Eksamens-skoler	Uoplyst	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.	3,1	41,0	15,3	40,6	—	100,0
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	7,2	77,3	6,8	8,5	0,2	100,0
Almindelige Indre Missions-skoler.	2,3	90,5	4,9	2,3	—	100,0
Andre trossamfunds skoler.	2,0	72,0	14,0	12,0	—	100,0
Gymnastikhøjskoler.	7,8	57,4	7,5	27,1	0,2	100,0
Sygeplejeforskoler.	2,8	47,7	20,6	28,8	0,1	100,0
Fortsættelsesafdelinger.	6,3	59,5	7,2	27,0	—	100,0
Specialafdelinger m. v.	4,4	60,2	19,9	14,9	0,6	100,0
Landbrugsafdelinger m.v.	3,0	90,6	5,1	1,3	—	100,0
Husholdningsafdelinger m.v.	2,6	90,3	6,5	0,6	—	100,0
Tilsammen	4,9	66,5	10,7	17,8	0,1	100,0
heraf: mandlige elever.	6,3	76,4	6,6	10,6	0,1	100,0
kvindelige vinter elever..	4,9	49,5	16,3	29,2	0,1	100,0
kvindelige sommer elever	3,8	68,7	10,6	16,8	0,1	100,0

¹⁾ Herunder hjemmeunderviste og børnehjemselever.

tabel 24, inden for alle de højskolegrupper, der her arbejdes med.

Eleverne fra friskolerne er forholdsvis talrigst på de almindelige grundtvigske skoler, gymnastikhøjskoler og fortsættelsesafdelinger, hvor der omvendt er få elever fra købstadskolerne. Endnu færre købstadskoleelever er der dog på Indre Missions almindelige skoler samt på landbrugsafdelingerne og husholdningsafdelingerne, (der næsten udelukkende har til huse på husmandsskoler eller Indre Missions-skoler), og disse tre grupper har hver for sig over 90 pct. elever med landsbyskolegang.

Købstadskoleelever betyder først og fremmest noget på sygeplejeforskolerne og i gruppen Andre specialafdelinger, mens eksamensskolens elever væsentligst søger skoler med seks måneders vinterkursus m.v., gymnastikhøjskoler, sygeplejeforskoler og fortsættelsesafdelinger. Når dette sammenholdes med elevernes fordeling på landsdele, får man et indtryk af, at der på gymnastikhøjskolerne må være forholdsvis mange elever med realeksamen fra landet.

Af de elever, der alene har modtaget undervisning i landsbyskole, har en ret ensartet procentdel - mellem 25 og 33 pct. - gået i vestjysk-præget skole — kun for gymnastikhøjskolerne og

husholdningsafdelingerne, der har forholdsvis mange elever fra Øerne, ligger tallet under 20 pct.

///. Deltagelse i ungdomsundervisning og foreningsliv. Som allerede omtalt i indledningen, må man anse de svar, der er afgivet under spørgeskemaets punkt 8 (deltagelse i anden (ikke faglig) undervisning), for at være forholdsvis utilfredsstillende. Spørgsmålet er i den endelige, trykte formulering blevet affattet således, at den tilstræbte fuldstændighed næppe er opnået, og at det i mange tilfælde har været vanskeligt at afgøre, hvad der har været ment med svarene. Man har derfor nient det rigtigt at begrænse redegørelsen for disse svar til de vigtigste punkter og navnlig se bort fra enhver opdeling på skolegrupper og fra de tal, der foreligger vedrørende de mindre udbredte former for ungdomsundervisning.

I tabel 25 er der oplyst, hvor mange af eleverne der tidligere har været elever på efterskoler, andre højskoler, landbrugsskoler eller husholdningsskoler. Tallene kan ikke lægges sammen, da en del af eleverne har besøgt flere af disse skoleformer, og ved en sammenlægning får man heller ikke det samlede antal skoleophold, som disse elever har haft, idet nogle elever har været

TABEL 25. Elevernes tidligere deltagelse i kursus af kostskolekarakter. Hele materialet.

	Mandlige elever		Kvindelige vinterelever		Kvindelige sommer elever	
	abs.	pct.	abs.	pct.	abs.	pct.
Tidligere skoleophold på:						
Efterskole.....	320	19,8	238	19,9	435	20,7
Højskole.....	155	9,6	168	14,1	104	5,0
Landbrugsskole.....	75	4,6	1	0,1	—	—
Husholdningsskole.....	—	—	75	6,3	79	3,8

Anm. I pct. af samtlige elever.

TABEL 26. Elevernes tidligere deltagelse i ungdomsundervisning o.l. i fritiden. Hele materialet.

	Mandlige elever	Kvindelige vinterelever	Kvindelige sommer elever
	pct.	pct.	pct.
Deltagelse i:			
Almindelig aftenskole.....	38	26	26
Aftenhøjskole.....	7	7	5
Sprogundervisning.....	2	12	8
Husholdningsundervisning.....	—	13	15
Anden fritidsundervisning.....	17	25	39

Anm. I pct. af samtlige elever.

f. eks. på højskole flere gange tidligere. Tabellens tal skønnes at være ret pålidelige, d.v. s. at de i hvert fald angiver den rette størrelsesorden for de omhandlede forhold.

Ca. 20 pct. af højskoleeleverne er herefter tidligere efterskoleelever. Hvis dette procenttal anlægges på det samlede antal højskoleelever, får man, at ca. 1200 tidligere efterskoleelever deltog i højskolekursus i 1955. Dette svarer til ca. 25 pct. af efterskolernes elevtal i 1951, d.v. s. at man skønsmæssigt kan anslå den andel af efterskoleeleverne, der ikke senere kommer på højskole, til tre fjerdedele.

Mellem 8 og 9 pct. af hele materialet har tidligere været på højskole. Dette tal svarer meget godt til det, der opgives i den officielle statistik, og ved beregningen af, hvor mange af en generation unge, der kommer på højskole, må man derfor reducere det samlede tal med ca. 8,5 pct.

Man bemærker, at antallet af tidligere højskoleelever er langt mindre blandt de kvindelige sommer elever end blandt de kvindelige vinter-

elever, hvad formentlig beror på, at højskolernes sommerkursus af en del betragtes som første del af en højskoleuddannelse og ikke som et i sig selv afsluttet og tilstrækkeligt kursus.

Tallene i tabel 26 meddeles med ethvert muligt forbehold. De kan formentlig give et rigtigt indtryk af den forholdsmæssige betydning af de forskellige former for fritidsundervisning og af visse forskelle mellem de tre anførte elevgrupper, men næppe mere. Anden fritidsundervisning" dækker bl. a. husflid, havebrug, håndgerning samt et stort antal tilfælde, hvor der kun er sat et kryds ved anden fritidsundervisning, men dens art ikke er angivet.

Til trods for tallenes tvivlsomme værdi har man ment det rigtigt at medtage dem i redøgørelsen, da der ikke andetsteds findes tilsvarende opgørelser af større pålidelighed.

Man har formentlig ret til at antage, at tallene i tabel 27 er væsentligt mere pålidelige end tallene i de to foregående tabeller.

Det må understreges, at tallene omfatter alle,

TABEL 27. Elevernes tidligere deltagelse i idræt og foreningsarbejde. Hele materialet.

	Mandlige elever		Kvindelige vinter elever		Kvindelige sommer elever	
	abs.	pct.	abs.	pct.	abs.	pct.
Deltagelse i:						
Foreningsgymnastik	939	58,1	719	60,1	1313	62,5
Anden idræt	845	52,3	605	50,6	1094	52,1
Aktivt foreningsarbejde	427	26,4	258	21,6	485	23,1

Anm. I pct. af samtlige elever.

der på et eller andet tidspunkt har deltaget i gymnastik eller idræt, og at det antal af de unge, der f. eks. i en bestemt alder har deltaget heri, har været en del mindre. Ved sammenligning med de resultater vedrørende ungdommens idrætsudøvelse, som man nåede til ved ungdomskommissionens enquete i 1946 (jfr. Den danske ungdom, s. 197 ff.), får man indtryk af, at højskoleeleverne i højere grad end andre unge har været aktive idrætsudøvere. Det er den livlige virksomhed i gymnastikforeningerne o. 1. i land-

kommunerne, der først og fremmest ligger bag disse tal, og den væsentligste del af de unge, der har opgivet at have dyrket anden idræt, har også dyrket foreningsgymnastik.

I sammenligning med andre ungdomsgrupper har højskoleeleverne i meget stor udstrækning deltaget aktivt i foreningsarbejde, hvad der i spørgeskemaet var defineret som det at have været bestyrelsesmedlem, tillidsmand, studiekredsleder eller lignende.

TABEL 28. De mandlige elevers værnepligtsforhold.

Endnu ikke indkaldt, udsættelse eller lign.	516
Værnepligt aftjent	673
Kasseret, frinummer o.l.	361
Uoplyst	66

Ialt. 1616

IV. Aftjening af værnepligt.

Omkring en tredjedel af de mandlige elever har endnu ikke aftjent værnepligt, og hovedparten heraf er selvsagt de ganske unge - antallet af mandlige elever, der er født 1935 og senere, er 530.

Antallet af elever, der har aftjent værnepligt, (herunder aftjening i civilforsvaret eller ved civilt arbejde iøvrigt), er knap dobbelt så stort som antallet af elever, der er blevet kasseret eller på anden måde fritaget for militærtjeneste. Da antallet af kasserede i de senere år har ligget på ca. 22 pct. af samtlige sessionsbehandlede, synes dette at vise, at den byrde, som aftjening af værnepligten betyder, medfører en væsentligt ringere søgning til højskolen fra de unge, der indkaldes. Det må her erindres, at de forøgede tilskud til

tidligere værnepligtige var blevet indført så kort tid før vinterkursus 1954/55, at de næppe har kunnet påvirke tilgangen af sådanne elever i større udstrækning.

V. Elevernes hovederhverv.

Som venteligt ses det af efterfølgende tabel 29, at det store flertal af højskoleeleverne har været henholdsvis landbrugsmedhjælpere og husassistenter. For de unge pigers vedkommende er dog også grupperne Intet hovederhverv (d.v.s. hjemmевærende døtre o.l.), Barneplejersker, sygeplejersker o.l., samt Handel og kontor af nogen betydning.

Gruppen Andre erhverv dækker over et meget stort antal forskellige stillinger, navnlig inden for de liberale erhverv og andre byerhverv.

TABEL 29. Højskoleelevernes hovederhverv inden skoleopholdet.

	Egentlige højskoler	Gymnastik- højskoler	Andre skoler	Ialt
<i>Mænd</i>				
Intet hovederhverv.....	26	5	9	40
Landbrugsmedhjælpere.....	742	144	319	1205
Andre i landbrug m.m.....	28	4	6	38
Arbejdere.....	79	9	17	105
Handel og kontor.....	50	4	17	71
Andre.....	44	9	104	157
Ialt..	969	175	472	1616

	Egentlige højskoler	Gymnastik- højskoler	Sygepleje- forskoler	Andre skoler	Ialt
<i>Kvinder</i>					
Intet hovederhverv.....	121	45	36	5	207
Landbrug m.m.....	12	2	1	3	18
Husassistenter.....	1182	309	582	175	2248
Barnepleje, børnehave og sygepleje.....	92	14	100	28	234
Arbejdersker.....	50	11	20	8	89
Handel og kontor.....	148	47	83	14	292
Andre.....	72	27	70	38	207
Ialt..	1677	455	892	271	3295

AFSNIT 6

MOTIVERNE BAG HØJSKOLEOPHOLDET

Eleverne fik stillet spørgsmålet: Hvorfor er De taget på højskole? og skulle besvare det ved at svare ja eller nej til 12 forskellige mulige motiver samt -såfremt disse 12 motiver ikke var udtømmende - i tekst vedføje én eller flere supplerende årsager. Der blev herved mulighed for at angive mere end ét motiv til skoleopholdet, hvad de allerfleste da også har benyttet sig af. Gennemsnitligt har de elever, der har besvaret dette punkt på skemaet, opgivet mellem fem og seks motiver. (Helt uoplyste var kun 11 skemaer, el-

ler 0,2 pct.) Gruppen Andre motiver dækker i alt væsentligt andre formuleringer af de tolv udtrykkeligt angivne motiver.

Tabellerne skal ikke kommenteres i enkeltheder, men man forventer, at en nærmere analyse af materialet kan fremkomme i anden sammenhæng. Der kan dog peges på de væsentlige forskelle med hensyn til forekomst i de forskellige skoleformer, der findes ved en række af motiverne.

De enkelte motivers indbyrdes forhold er præ-

TABEL 30. *Motiverne til højskoleopholdet. Samtlige mandlige elever.*

<i>Bekræftende svar i pct. af samtlige besvarelser</i>	Egentlige højskoler	Gymnastik- højskoler	Andre skoler	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.
Komme sammen med andre unge?.....	80	76	62	74
Dyrke Deres fritidsinteresser?.....	32	77	27	36
Forberede Dem til en bestemt senere uddannelse?.....	28	25	55	36
Opnå større almen viden?.....	88	79	84	85
Opfriske Deres skolekundskaber?.....	88	81	81	85
Få delingsføreruddannelse?.....	12	89	3	17
Af hensyn til Deres personlige udvikling?.....	82	78	73	79
Komme hjemmefra?.....	26	31	13	23
Komme i forbindelse med andre samfundsgrupper?.....	46	44	37	43
Få bedre baggrund for at lægge fremtidsplaner?.....	59	51	70	62
Udnytte en hviletid efter sygdom?.....	7	1	4	5
Efter forældrenes ønske?.....	47	34	32	41
Andre motiver.....	5	0	10	6
Samlet antal angivne motiver..	600	666	551	592

TABEL 31. *Motiverne til højskoleopholdet. Samtlige kvindelige elever.*

<i>Bekræftende svar i pct. af samtlige besvarelser</i>	Egentlige højskoler	Gymnastik- højskoler	Sygepleje- forskoler	Andre skoler	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Komme sammen med andre unge?.....	85	78	53	71	74
Dyrke Deres fritidsinteresser?.....	39	76	11	36	37
Forberede Dem til en bestemt senere uddannelse?...	15	31	98	42	42
Opnå større almen viden?.....	83	71	82	81	81
Opfriske Deres skolekundskaber?.....	86	63	73	83	79
Få delingsføreruddannelse?.....	13	84	0	3	18
Af hensyn til Deres personlige udvikling.....	83	70	71	63	76
Komme hjemmefra?.....	25	23	11	54	23
Komme i forbindelse med andre samfundsgrupper?..	40	34	29	36	36
Få bedre baggrund for at lægge fremtidsplaner?....	52	45	64	51	54
Udnytte en hviletid efter sygdom?.....	6	1	1	2	4
Efter forældrenes ønske?.....	59	50	33	58	51
Andre motiver.....	3	2	—	5	2
Samlet antal angivne motiver..	589	628	526	585	577

get af meget stor samvirken, idet de fleste mulige motiv-par forekommer hyppigere, end man skulle have ventet efter en ren sandsynlighedsberegning. Det modsatte gælder dog ved motiverne Forberede bestemt senere uddannelse, Få delingsføreruddannelse, Komme hjemmefra og Udnytte hviletid efter sygdom, der alle i betyde-

lig udstrækning forekommer som alternativer til de øvrige motiver.

Spørgsmålet »Hvorfor valgte De denne skole«? er besvaret af så at sige alle elever, idet de uoplyste kun udgør 2,7 pct. af de mandlige elever og 2,5 pct. af de kvindelige. Besvarelserne er imidlertid ikke meget klare, da adgangen til

TABEL 32. Procentdel af eleverne, der har søgt oplysning om flere skoler
før valget.

	Mandlige elever	Kvindelige elever
	pct.	pct.
Egentlige højskoler.....	25,9	28,1
Gymnastikhøjskoler.....	26,9	28,5
Sygeplejeforskoler.....	—	43,8
Andre skoler.....	26,3	16,7
Ialt..	26,1	31,4
Askov, vinter.....	18	8
Haslev udvidede, vinter.....	20	3
Krogerup, vinter.....	39	50
Købmandshvile, vinter.....	27	55
Roskilde, vinter.....	10	0

at angive flere motiver er anvendt i stort omfang, og materialet vil først og fremmest have interesse til belysning af de forskellige momenter indbyrdes vægt ved skolevalget.

Det må i denne forbindelse understreges, at det valg af skole, som er foregået i de enkelte tilfælde, er af meget forskellig art - nogle elever har næppe overvejet muligheden af at tage på andre skoler, mens andre har indhentet oplysninger fra en række forskellige skoler. Dette skyldes dels, at der for nogle elever faktisk ikke er valgmuligheder, fordi de har ganske bestemte formål med højskoleopholdet, der kun tilgodeses på en vis skole, dels, at en del elever af omstændighederne bliver ført ind i en situation, hvor det aldrig falder dem ind, at der er grund til at overveje valget af skole - det er således velkendt, at det at tage på højskole i visse hovedstadskredse er identisk med at tage på Askov.

Ovenstående tabel 32 giver et indtryk af det omfang, hvori eleverne inden valgets foretagelse har søgt oplysning om flere skoler.

Tabellens tal er beregnet i forhold til det samlede antal skemaer. Der var gennemsnitligt 10 pct. uoplyste, men det må anses for rimeligt, at regne flertallet af disse med til gruppen »Ikke søgt oplysning om flere skoler«. Selv om de anførte tal er minimumstal, må de derfor antages for at svare ret godt til de tal, man ville have fået, hvis alle havde besvaret spørgsmålet.

Når man betragter skolegruppernes indbyrdes forhold, er det påfaldende, at den procentdel af de mandlige elever, der har søgt oplysning om flere skoler, ligger på samme niveau, ca. 26 pct. For de kvindelige elevers vedkommende er procenttallet derimod væsentligt højere for sygeplejeforskolerne - her foregår der åbenbart et egentligt valg mellem skolerne i et stort antal tilfælde - men en hel del lavere for gruppen Andre skoler.

Disse procenttal dækker imidlertid over store forskelle fra skole til skole, som det ses af tabelens nederste halvdel, hvor man som eksempel har anført tal for fem af de skoler, der hører til gruppen skoler med seks måneders vinterskole m. m. Navnlig for de kvindelige elevers vedkommende er forskellen udpræget, men også for de mandlige elever gælder det, at - for at tage yderpunkterne - Krogerups og Købmandshviles elever i langt højere grad har undersøgt forholdene på flere skoler før det endelige valg, end eleverne på Roskilde højskole har gjort.

Det fremgår heraf, at de motiver til valg af skole, som bliver angivet, må være af højst forskellig vægt, men dette har der selvsagt ikke kunnet tages hensyn til ved bearbejdelsen.

Det fremgår af tabel 33, at familietraditionen spiller en forholdsvis lille rolle for det samlede antal elever, men dette må delvis forklares ved det forhold, at et betydeligt antal af de nu bestå-

TABEL 33. *Motiver ved valg af skole.*

<i>Bekræftende svar i pct. af samtlige besvarelser</i>	Mandlige elever	Kvindelige elever
1. Familietradition?.....	12,0	11,7
2. Beliggenheden?.....	41,5	54,2
3. Tidligere elevers anbefaling?.....	60,1	59,6
4. Den ånd, skolen ledes i?.....	58,2	58,4
5. Skolens annoncering?.....	13,8	9,9
6. Skolens særlige fagkreds?.....	47,9	48,4
7. Dens størrelse?.....	25,2	17,0
8. Dens arbejdsform?.....	55,4	46,2
9. Særlig lave udgifter?.....	6,4	2,9
10. Særlige tilskudsmuligheder?.....	8,5	4,0
Samlet antal angivne motiver..	329,0	312,3

ende højskoler enten ikke eksisterede i forældre-generationens ungdom eller havde et andet præg dengang.

Beliggenheden, tidligere elevers anbefaling og den ånd, skolen ledes i, er tre hyppigt nævnte motiver. Skolens særlige fagkreds nævnes også af mange, men dette motiv er vel i de fleste tilfælde mere af den karakter, at det bestemmer, mellem hvilke skoler valget sker. Det store tal for skolens arbejdsform som motiv ville endelig være interessante, hvis eleverne i større omfang havde søgt oplysning om flere skoler. Som det er, må man vist antage, at de fleste af eleverne ikke helt har forstået, hvad der mentes med spørgsmålet.

I den følgende tabel 34 er der forsøgt en sammenligning af motivernes forekomst for visse skoler, som man kan tænke sig, at en del elever har haft i tankerne ved det endelige valg. Motiverne er betegnet ved de i tabel 33 angivne numre.

Motiv 1 - familietraditionen - forekommer blandt de her medtagne skoler særlig hyppigt på de grundtvigske skoler, hvor Ry og Vallekilde ligger højest med en fjerdedel af eleverne helt eller delvis »skaffet« gennem familietraditionen.

Beliggenheden betyder meget lidt for Askov, men en hel del for Krogerup. Blandt de nævnte almindelige grundtvigske skoler er det navnlig Rønshoved og Grundtvigs højskole, der får elever på grund af beliggenheden, og for sygeplejeforskolerne gælder dette Børkop og Rødkilde.

Tidligere elevers anbefaling betyder meget for de fleste skoler - mindst for de skoler, der navnlig arbejder med unge fra »højskolefremmede« kredse, hvor der naturligvis kun findes få tidligere elever.

Tallene for »den ånd, skolen ledes i«, afspejler formodentlig snarere den grad af prægnans, der kendetegner de anskuelser, der bærer skolens arbejde, end den grad, hvori eleverne tiltrækkes af disse anskuelser. Tallene er særlig store for Haslev udvidede højskole, Askov, Roskilde, Rødding, Uldum og Krogerup, men særlig små for Købmandshvile, Ry, Rødkilde og Rønshoved.

Skolens annoncering har ikke større betydning. Over gennemsnittet ligger Krogerup, Købmandshvile, Roskilde og Vallekilde. Særlig lavt ligger Askov, Børkop og Fårevejle.

Fagkredsen viser meget store tal for sygeplejeforskoler, hvor den formodentlig skal forstås i modsætning til almindelige højskoler, ikke til andre skoler inden for denne gruppe. I de andre grupper er tallene særlig store ved Købmandshvile og Roskilde samt ved Vallekilde, der den pågældende vinter begyndte forskellige nye arbejdsformer.

Spørgsmålet om skolens størrelse var uheldigt formet, idet man ikke kan se, hvad eleverne har ment f. eks. ved de mange mellemstore skoler - man kan have foretrukket dem for de større eller for de mindre. Man tør dog vel mene, at de 33

TABEL 34. *Motiver ved valg af skole. Visse udvalgte skolegrupper.*

	Motiv									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Skoler med seks mdrs. vinterkursus, mænd</i>										
Askov.....	6	6	59	73	6	40	33	79	2	2
Haslev udvidede.....	5	20	68	90	7	45	5	67	2	—
Krogerup.....	—	39	6	61	17	44	17	28	6	17
Købmandshvile.....	5	25	40	35	25	80	25	40	15	20
Roskilde.....	—	26	61	71	22	55	—	65	32	68
<i>Skoler med seks mdrs. vinterkursus, kvinder</i>										
Askov.....	13	7	71	67	1	46	19	72	—	2
Haslev udvidede.....	7	19	85	93	5	48	3	62	2	2
Krogerup.....	—	68	42	58	16	42	16	47	—	5
<i>Større grundtvigske skoler, vinter, mænd</i>										
Grundtvigs.....	10	63	79	46	7	19	26	34	—	1
Ry.....	28	55	72	34	10	9	19	24	4	3
Rødning.....	18	56	68	65	10	34	31	55	3	2
Rønshoved.....	12	67	76	27	9	36	39	33	—	—
Uldum.....	13	34	85	62	10	23	33	48	5	10
Vallekilde.....	25	48	73	50	15	44	37	56	6	—
<i>Sygeplejeforskoler, vinter, kvinder</i>										
Børkop.....	5	55	38	56	3	69	5	41	2	—
Fårevejle.....	1	28	34	55	4	88	1	57	1	3
Rødkilde.....	2	48	44	28	9	83	6	44	—	3
Ubberup.....	—	34	53	41	6	63	11	33	—	3

pct. af Askovs mandlige elever, der har angivet dette motiv, dermed har angivet en forkærlighed for den *store* skole, og at de ca. 17 pct. af Krogerups elever, der har svaret ja til denne motivmulighed, dermed har villet sige, at de foretrak en forholdsvis *lille* skole (formodentlig frem for Askov).

Tallene for skolens arbejdsform er som nævnt formentlig afret ringe værdi - ikke mindst da de

er særlig store for de skoler, hvor særlig få af eleverne i forvejen har søgt oplysning om flere skoler.

Endelig er motiverne 9 og 10 kun af betydning i enkelte tilfælde - bortset fra Krogerup, Købmandshvile og Roskilde, hvor en del af eleverne får tilskud fra forskellig side under den udtrykkelige eller stiltiende forudsætning, at de tager på de nævnte skoler.

ØKONOMISKE FORHOLD

En fuldstændig statistisk belysning af de økonomiske problemer, der knytter sig til højskoleopholdet, måtte omfatte en analyse af de unges indkomster gennem en længere periode, deres muligheder for opsparing (og udnyttelsen af disse muligheder) samt forældrenes økonomiske situation. En sådan analyse ligger naturligvis uden for det mulige, og man må lade sig nøje med de begrænsede oplysninger, der er fremkommet som svar på spørgsmålene om henholdsvis elevernes indtægter i den sidste tid før højskoleopholdet og de med opholdet forbundne udgifter og disses dækning.

Man har ikke anset det for nødvendigt at foretage den ret arbejdskrævende bearbejdelse af materialets oplysninger vedrørende de økonomiske forhold for samtlige skolars vedkommende. Efter foretagne stikprøver har man ment at kunne se bort fra de mindre skoler inden for grupperne Almindelige grundtvigske skoler m.v., Almindelige Indre Missions-skoler og Andre trossamfunds skoler, og hvad angår de specielle

skolegrupper har man alene bearbejdet materialet for enkelte skoler, der forventes at frembyde typiske træk og i visse henseender typiske forskelle.

Det materiale, der danner grundlaget for fremstillingen i nærværende afsnit, udgør herfter de i nedenstående tabel 35 angivne procentdele af det samlede materiale i de pågældende grupper. For de egentlige højskolars vedkommende omfatter materialet altså ni tiendedele af det samlede materiale.

/. Indkomstforholdene.

Med hensyn til indkomstforholdene falder eleverne i fire grupper:

1) elever, der af deres kontantindkomst selv har betalt kost og logi, 2) elever, der har modtaget kost og logi som en del af deres aflønning, 3) elever, der har aftjent deres værnepligt, samt 4) elever, der slet intet har oplyst. Elever, der har opgivet en kontantindkomst på 0 kr., er blevet henført til gruppe 2, hvis de i den pågældende

TABEL 35. *Det i afsnit 7 behandlede materiale i pct. af det samlede.*

	Mandlige elever			Kvindelige elever			Til- sammen
	Vinter 54/55	Sommer 1955	Ialt	Vinter 54/55	Sommer 1955	Ialt	
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.	100	100	100	100	100	100	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	86	20	85	80	91	88	87
Almindelige Indre Missions-skoler.	94	.	94	.	95	95	95
Andre trossamfunds skoler.	—	—	—	—	—	—	—
Egentlige højskoler ialt. .	89	67	89	89	91	90	90
Gymnastikhøjskoler.	29	.	29	7	31	25	26
Sygeplejeforskoler.	.	.	.	29	18	23	23
Fortsættelsesafdelinger.	33	—	29	18	—	13	23
Specialafdelinger m.v.	—	—	—	—	—	—	—
Landbrugsafdelinger m.v.	36	—	35	—	.	—	35
Husholdningsafdelinger m.v.	.	.	.	.	18	18	18

periode havde boet hjemme og antagelig udført arbejde i hjemmet eller i familiens bedrift, ellers til gruppe 1. Indkomstoplysningerne vedrører det sidste halvår før skoleopholdet, d.v.s. sommerhalvåret 1954 for vintereleverne 1954—55 og vinterhalvåret 1954-55 for sommereleverne.

I nedenstående tabel 36 er der givet en oversigt over elevernes fordeling på disse fire grupper. Som det kunne ventes efter elevernes erhvervsfordeling (jfr. side 32), findes det store flertal i den gruppe, der som en del af aflønningen har modtaget kost og logi. Det er åbenbart kun i gruppen Skoler med seks måneders vinterkursus m.v., at de elever, der alene modtager kontantløn, betyder noget videre, men såvel inden for denne gruppe som inden for andre er der betydelige forskelle fra skole til skole. Det ses da også af tabellen, at den gymnastikhøjskole, der er medtaget i sommerskolematerialet, har betydeligt flere elever med blot kontantløn end den

gymnastikhøjskole, der er medtaget i vinterskolematerialet. Det omvendte forhold findes ved de to sygeplejeforskoler. For 5-10 pct. af eleverne er indkomstforholdene uoplyste, og af de mandlige elever har omkring 10 pct. været soldater i perioden nærmest forud for skoleopholdet.

Fordelingen efter indkomst fremgår af de følgende tabeller, hvoraf tabel 37 omfatter de elever, der alene har fået kontantløn, medens tabel 38, 39 og 40 omfatter elever, der har fået kost og logi som en del af lønnen.

I tabel 37 er der set bort fra de grupper, hvor antallet af elever, der blot havde fået kontantløn, var mindre end 25. For de kvindelige sommerelevers vedkommende er desuden grupperne Almindelige grundtvigske skoler m. v. og Almindelige Indre Missions-skoler lagt sammen. Selv herefter må det understreges, at materialet er lille og derfor behæftet med en vis usikkerhed. Der er dog intet i det, der tyder på, at de unge,

TABEL 36. *Eleverne fordelt efter indkomsttype.*

	Kun kontant løn	Plus kost og logi	Uoplyst	»Sol- datterløn«	Til- sammen
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Mandlige vinterelever</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	39	42	10	9	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	3	82	7	8	100
Almindelige Indre Missions-skoler.....	2	81	10	7	100
Gymnastikhøjskoler (én skole).....	6	78	10	6	100
Fortsættelsesaftdelinger (én afd.).....	(42)	(32)	(26)	(—)	100
Landbrugsafdelinger m.v. (to afd.).....	1	71	4	24	100
<i>Kvindelige vinterelever</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	39	51	10	.	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	8	84	8	.	100
Gymnastikhøjskoler (én skole).....	(—)	(75)	(25)	.	100
Sygeplejeforskoler (én skole).....	17	74	9	.	100
Fortsættelsesaftdelinger (én afd.).....	(—)	(83)	(17)	.	100
<i>Kvindelige sommerelever</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	31	60	9	.	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	7	88	5	.	100
Almindelige Indre Missions-skoler.....	7	88	5	.	100
Gymnastikhøjskoler (én skole).....	20	65	15	.	100
Sygeplejeforskoler (én skole).....	5	73	22	.	100
Husholdningsafdelinger m.v. (to afd.).....	(11)	(89)	(—)	.	100

Anm. Procenttallene er sat i parentes i de tilfælde, hvor der tilsammen er mindre end 50 elever i den pågældende gruppe.

TABEL 37. Indkomst (pr. halvår) i det sidste halvår før skoleopholdet.

Elever, der ikke har fået kost og logi som del af lønnen.

	Mandlige vinterelever »Seksmdrs. skoler«	Kvindelige vinterelever »Seksmdrs. skoler«	Kvindelige sommerelever »Femmdrs. skoler«
	pct.	pct.	pct.
<i>Halvårsindkomst</i>			
0 kr.....	4	1	1
indtil 599 kr.....	6	5	—
600–1199 kr.....	8	8	22
1200–1799 kr.....	8	21	28
1800–2399 kr.....	6	12	22
2400–2999 kr.....	12	16	14
3000–3599 kr.....	10	18	8
3600–4199 kr.....	12	8	3
4200–4799 kr.....	17	4	2
4800 kr og derover.....	17	1	—
Tilsammen..	100	100	100
Gennemsnitsindkomst kr.....	ca. 3550	ca. 2400	ca. 1800

der søger højskolerne fra de erhverv, hvor man ikke får kost og logi som en del af lønnen, med hensyn til indkomsten ikke skulle være typiske for ungdommen i de pågældende erhverv.

Det fremgår af tabellerne 38–40, sammenholdt med de foreliggende oplysninger om al-

dersfordelingen, at der kun er ret små forskelle mellem indkomsterne fra den ene skolegruppe til den anden, og at de indkomstforskelle, der kan konstateres, kan henføres til den forskellige aldersfordeling, således som det er vist nedenfor i tabel 41. Det bemærkes, at gennemsnitsind-

TABEL 38. Kontantindkomst (pr. halvår) i det sidste halvår før skoleopholdet.

Mandlige vinterelever, der har fået kost og logi som del af lønnen.

<i>Kontant halvårsindkomst</i>	Skoler med 6 mdrs. vinterkursus m.v.	Almindelige grundtvigske skoler m.v.	Almindelige Indre Missions- skoler	Gymnastik- højskoler (én skole)	Landbrugs- afdelinger m.v. (to afd.)
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
0 kr.....	8	4	4	3	—
Indtil 599 kr.....	—	1	1	—	—
600–1199 kr.....	5	3	2	3	—
1200–1799 kr.....	13	22	14	18	16
1800–2399 kr.....	29	42	45	55	36
2400–2999 kr.....	25	20	26	18	34
3000–3599 kr.....	18	6	7	3	8
3600–4199 kr.....	—	1	1	—	3
4200–4799 kr.....	2	—	—	—	—
4800 kr. og derover.....	—	1	—	—	—
Tilsammen..	100	100	100	100	100
Gennemsnitsindkomst kr.....	ca. 2400	ca. 2100	ca. 2200	ca. 2100	ca. 2400

TABEL 39. *Kontantindkomst (pr. halvår) i det sidste halvår før skoleopholdet.*

Kvindelige vinterelever, der har fået kost og logi som del af lønnen.

<i>Kontant halvårsindkomst</i>	Skoler med 6 mdrs. vinter- kursus m. v.	Almindelige grundtvigske skoler m. v.	Sygepleje- forskoler (én skole)
	pct.	pct.	pct.
0 kr.	17	6	7
Indtil 599 kr.	6	3	3
600-1199 kr.	23	35	51
1200-1799 kr.	33	52	35
1800-2399 kr.	5	3	3
2400-2999 kr.	7	1	1
3000-3599 kr.	5	—	—
3600-4199 kr.	4	—	—
4200 kr. og derover	—	—	—
Tilsammen ..	100	100	100
Gennemsnitsindkomst kr.	ca. 1400	ca. 1300	ca. 1150

komsten er beregnet som median, idet der er set bort fra de tilfælde, hvor indkomsten er opgivet til 0 kr. (navnlig de hjemmевærende).

Ifølge den officielle statistik over lønningerne i landbruget udgjorde sommerlønnen for de 17-20-årige mandlige medhjælpere i 1954 gennemsnitligt 2552 kr., altså noget mere end de her fundne gennemsnit, men forskellen er dog ikke større,

end at den kan tilskrives forskellig beregning af gennemsnittet og noget forskellig alderssammensætning. Det må således erindres, at den ældste, d.v.s. bedst aflønnede, del af de 17-20-årige medhjælpere fra sommeren 1954 ikke har kunnet tage på højskole i 1954-55, da den er blevet indkaldt til aftjening af værnepligt.

I gennemsnit for piger på 18 år og derover i

TABEL 40. *Kontantindkomst (pr. halvår) i det sidste halvår før skoleopholdet.*

Kvindelige sommerelever, der har fået kost og logi som del af lønnen.

<i>Kontant halvårsindkomst</i>	Skoler med 6 mdrs. vinter- kursus m. v.	Almindelige grundtvigske skoler m. v.	Almindelige Indre Missions- skoler	Gymnastik- højskoler (én skole)	Sygepleje- forskoler (én skole)
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
0 kr.	17	5	6	21	2
Indtil 599 kr.	3	3	3	4	3
600-1199 kr.	32	42	44	41	62
1200-1799 kr.	38	49	44	34	30
1800-2399 kr.	6	1	2	—	3
2400-2999 kr.	1	—	1	—	—
3000-3599 kr.	—	—	—	—	—
3600-4199 kr.	3	—	—	—	—
4200 kr. og derover	—	—	—	—	—
Tilsammen ..	100	100	100	100	100
Gennemsnitsindkomst kr.	ca. 1400	ca. 1300	ca. 1300	ca. 1150	ca. 1150

TABEL 41. Gennemsnitsalder og gennemsnitsindkomst.

	Gennemsnitsalder (alle elever)	Gennemsnitsindkomst (Kontant halvårsind- komst for elever, der har fået kost og logi)
	år	kr.
<i>Mandlige vinterelever</i>		
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	23,4	ca. 2400
Landbrugsafdelinger m.v.....	22,7	ca. 2400
Almindelige Indre Missions-skoler.....	21,2	ca. 2200
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	20,1	ca. 2100
Gymnastikhøjskoler.....	19,4	ca. 2100
<i>Kvindelige vinterelever</i>		
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	21,9	ca. 1400
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	19,9	ca. 1300
Sygeplejeforskoler.....	19,1	ca. 1150
<i>Kvindelige sommer elever</i>		
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	21,3	ca. 1350
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	19,7	ca. 1250
Almindelige Indre Missions-skoler.....	19,7	ca. 1200
Sygeplejeforskoler.....	19,3	ca. 1050
Gymnastikhøjskoler.....	19,0	ca. 1100

landbruget var lønnen i sommeren 1954 1215 kr. og i vinteren 1954-55 1191 kr., altså noget mindre end de her fundne tal, Blandt de kvindelige højskoleelever, der har fået kost og logi som del af lønnen i deres sidste plads, er der imidlertid en hel del, der har været beskæftiget som husassistenter i byfamilier, hvor kontantlønnen formentlig ligger noget højere end på landet, således at der heller ikke med hensyn til denne elevgruppe er grund til at antage, at den skulle være indkomstmæssig utypisk.

II. Udgifterne til skoleopholdet og disses dækning.

Som det kunne ventes, er de spørgsmål på skemaet, der vedrører de unges udgifter under højskoleopholdet og dækningen heraf, i et tet stort antal tilfælde besvaret så ufuldstændigt, at de pågældende skemaer måtte udgå af bearbejdelsen. Udgået er således navnlig: 1. helt uoplyste skemaer, 2. skemaer, hvor det samlede udgiftstal og tallene for dækningen ikke stemte, 3. skemaer for elever, der ikke havde deltaget i hele kursus, 4. skemaer, hvor der var meget små tal for lønmepege m.m. (d.v.s. tal ikke større end den

normale udgift til sygekasse), 5. skemaer, hvor der slet ikke var tal i rubrikken Skatter m.m. eller urimeligt små tal på trods af, at vedkommende har haft sådanne indtægter, at der burde have været anført et beløb for skatter. I tabel 42 er der givet en oversigt over antallet af anvendelige og ikke-anvendelige skemaer.

Af hele det med hensyn til de økonomiske spørgsmål bearbejdede materiale har ikke mindre end 27 pct. måttet udskydes, men denne udskydelsesprocent er langt fra konstant inden for materialet. Dette ses allerede af tabel 42, men også inden for de større grupper, hvor antallet af ikke-anvendelige skemaer ligger ret nær ved gennemsnittet, når grupperne betragtes som helhed, er der betydelige variationer. F. eks. er der af gruppen Mandlige vinterelever på Almindelige grundtvigske skoler m.v. ialt udskudt 30 pct., men blandt de tolv skoler, der er medtaget ved bearbejdelsen, frembyder tre en udskydelsesprocent på 45 pct. og derover og to en udskydelsesprocent på 15 pct. og derunder.

Denne variation kan naturligvis i ikke ringe grad forklares ved tilfældigheder, der ved så små

TABEL 42. Skemaernes fordeling efter anvendelighed, forsåvidt angår oplysningerne om udgifter m.v.

	Anvendelige skemaer		Ikke-anvendelige skemaer		Ialt antal
	antal	pct.	antal	pct.	
<i>Mandlige vinterelever</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	139	67	69	33	208
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	329	70	144	30	473
Almindelige Indre Missions-skoler.....	145	85	25	15	170
Gymnastikhøjskoler (én skole).....	43	86	7	14	50
Fortsættelsesafdelinger (én afd.).....	4	21	15	79	19*
Landbrugsafdelinger m.v. (to afd.).....	79	77	24	23	103
<i>Kvindelige vinterelever</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	186	71	77	29	263
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	157	69	70	31	227
Gymnastikhøjskoler (én skole).....	6	75	2	25	8*
Sygeplejeforskoler (én skole).....	88	71	36	29	124
Fortsættelsesafdelinger (én afd.).....	1	17	5	83	6*
<i>Kvindelige sommer elever</i>					
Skoler med seks mdrs. vinterkursus m.v.....	59	54	51	46	110
Almindelige grundtvigske skoler m.v.....	490	82	108	18	598
Almindelige Indre Missions-skoler.....	254	80	64	20	318
Gymnastikhøjskoler (én skole).....	69	67	35	33	104
Sygeplejeforskoler (én skole).....	41	49	42	51	83
Husholdningsafdelinger m.v. (to afd.).....	23	85	4	15	27
Det bearbejdede materiale ialt..	2117	73	782	27	2899

Anm. Der er i det følgende set bort fra de med * betegnede grupper.

grupper som de her behandlede kan medføre en meget stor og ellers uforklarlig variation, men der er dog ingen tvivl om, at der også har virket andre årsager. Det må således her som overalt i denne undersøgelse erindres, at skemaerne er blevet uddelt til eleverne af repræsentanter for de respektive skoler, og at besvarelserne utvivlsomt påvirkes af den form, hvori dette sker, og af den indstilling til undersøgelsen, som den enkelte skole lægger for dagen. Desuden kan der være grund til at tro, at der blandt de elever, der ikke har besvaret spørgsmålene om udgifter og disses dækning, er forholdsvis mange af de økonomisk dårligst stillede, af de yngste og af de kundskabsmæssigt og færdighedsmæssigt svage elever, og at det er disse, der har været mest påvirkede af skolernes indstilling til undersøgelsen.

Hvorvidt de besvarelser, der herefter er betegnet som anvendelige, kan anses for at give et fuldt tilfredsstillende billede af elevernes udgifter i løbet af skoleopholdet og af disse udgifters dækning, er det vanskeligt at afgøre. Det er formentlig meget få af eleverne, der har ført regnskab i skoletiden, og selv om noget flere har lagt budget for den, har de fleste utvivlsomt måttet udfylde rubrikkerne efter skøn. Det er en almindelig erfaring, at skøn over udgifter i en overstået periode hyppigere bliver for lave end for høje, og dette er blevet bekræftet, idet man på et par skoler har ladet eleverne føre regnskab og derved konstateret væsentligt højere udgifter såvel til bøger og materiale som til lommepenge, end der fremgår af statistikken. Man er derfor tilbøjelig til at betragte de fundne tal som minimumstal,

TABEL 43. De gennemsnitlige månedlige udgifter fordelt efter art. Egentlige højskoler.

	Skole- penge m. m.	Bøger og materialer	Andre udgifter på skolen	Faste udgifter udenfor skolen	Ialt
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Mandlige vinterelever</i>					
Seksmånederskursus	205	13	65	52	340
Udvidet femmånederskursus	201	24	81	31	337
Almindelige grundtvigske skoler	191	16	71	26	304
Almindelige Indre Missions-skoler	185	25	68	28	306
<i>Kvindelige vinterelever</i>					
Seksmånederskursus	202	18	75	28	323
Udvidet femmånederskursus	197	25	86	31	339
Almindelige grundtvigske skoler	190	25	62	16	293
<i>Kvindelige sommerelever</i>					
Udvidede tremånederskursus	184	22	39	45	290
Udvidet femmånederskursus	190	22	26	28	266
Almindelige grundtvigske tremånederskursus	180	35	69	16	300
Almindelige grundtvigske femmånederskursus	183	28	44	13	268*
Almindelige Indre Missions tremånederskursus	179	48	65	21	313
Almindelige Indre Missions firemånederskursus	178	39	56	20	293
Almindelige Indre Missions femmånederskursus	182	43	54	27	306
Egentlige højskoler ialt . .	189	25	67	26	307

Anm. De med * betegnede tal er beregnet på grundlag af et materiale mindre end 25.

bortset fra tallene for skolepenge og amtsunderstøttelse, der formentlig ligger meget nær det rigtige, men man tør ikke indlade sig på at skønne over, hvor meget der rettelig burde lægges til de øvrige tal.

De her fremførte forbehold, der bør erindres ved betragtning af tallene i det følgende, må dog ikke opfattes sådan, at disse tal skulle være uden værdi. For det første omfatter det anvendte materiale fra de egentlige højskoler ialt 1759 skemaer eller 67 pct. af det samlede materiale, der er modtaget fra disse skoler, således, at den statistiske analyse heraf i hvert fald har gyldighed for en meget stor del af højskolernes elevklientel. For det andet må de fundne udgifter til al som nævnt anses som minimumstal, d.v.s. at man herved er nået frem til en undergrænse for de udgifter, der gennemsnitligt er forbundet med højskoleophold.

Udgifterne og disses fordeling er belyst i tabellerne 43-45.

Det fremgår af tabel 43, at de gennemsnitlige månedlige udgifter ved de egentlige højskoler var ca. 307 kr., idet gruppen Skoler med seks måneders vinterkursus m.v., der her er delt i flere grupper efter de enkelte kursers længde, dog for vinter elevernes vedkommende fremviser en gennemsnitsudgift på 320-340 kr. om måneden.

Om de enkelte grupper af udgifter henvises til tabellen. Det skal dog bemærkes, at der synes at være en tendens til, at udgiften til Bøger og materialer er mindre pr. måned ved længere kursus, og at udgifterne på dette punkt iøvrigt udviser overraskende store forskelle. De beløb, der anvendes som lomme penge, er også meget forskellige, og også her er de månedlige beløb mindre ved de længere kursus. Beløbene for Skatter m. m. (Faste udgifter uden for skolen) dækker dog over de største forskelle fra skole til skole — fra gennemsnitligt omkring 5 kr. pr. måned til gennemsnitligt næsten 100 kr. pr. måned

TABEL 44. De gennemsnitlige månedlige udgifter fordelt efter art. Andre skoler.

	Skole- penge m. m.	Bøger og materialer	Andre udgifter på skolen	Faste udgifter udenfor skolen	Ialt
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Mandlige vinterelever</i>					
Gymnastikhøjskole	197	20	57	23	297
Landbrugsafdeling	177	36	94	39	346
Husmandsskole – 5 mdr.	208	38	59	35	340
Husmandsskole – 6 mdr.	202	34	80	43	359*
<i>Kvindelige vinterelever</i>					
Sygeplejeforskole	180	16	66	13	275
<i>Kvindelige sommer elever</i>					
Gymnastikhøjskole	191	29	68	31	319
Sygeplejeforskole	171	18	40	29	258
Husholdningsafdeling	191	32	73	24	320*
Husmandsskole	175	41	58	24	298*

Anm. De med * betegnede tal er beregnet på grundlag af materialer mindre end 25.

— og den individuelle variation er naturligvis langt større.

De øvrige skoler, der er medtaget i dette afsnit, er af hensyn til tabel 43's overskuelighed behandlet særskilt i tabel 44. Man bemærker her den forholdsvis lave gennemsnitsudgift for sygeplejeforskolernes elever og den ret høje gennemsnitsudgift for de kvindelige sommer elever på den her medtagne gymnastikhøjskole. Af særlig interesse er formodentlig sammenligningen dels mellem landbrugsafdelingen på en højskole og et kursus af tilsvarende længde på husmandsskole, dels mellem en højskoles husholdningsafdeling og en husmandsskoles sommerskole. De faktiske gennemsnitsudgifter har været større på højskoleafdelingerne end på husmandsskolerne, hvad der står i modsætning til det forhold, at der gives større understøttelse til ophold på en husmandsskole end til ophold på en højskole. Det må dog bemærkes, at den fundne forskel i væsentlig grad hidrører fra forskel i lomme pengebeløbene.

De individuelle forskelle i månedlig udgift er endnu mere påfaldende end forskellene mellem de enkelte skolegrupper. De fremgår til en vis grad af tabel 45.

Der er, som det vil ses, en ret jævn fordeling omkring gennemsnittene i de forskellige grup-

per, men spredningen er ganske betydelig. For materialet fra de egentlige højskoler tilsammen gælder det, at 2 pct. har opgivet en månedlig udgift på mindre end 230 kr., medens 15 pct. har opgivet månedlige udgifter på 350 kr. og derover - af de mandlige vinterelever på Skoler med seks måneders vinterkursus m.v. er der endog 36 pct., der har opgivet så høje udgiftstal.

Medens man af hensyn til sammenligningen mellem skolegrupperne indbyrdes og til vurdering af den gældende understøttelsesordning har beregnet månedsgennemsnit for udgifterne, har man, for så vidt angår disse udgifters dækning, anset det for mere hensigtsmæssigt at belyse de forskellige dækningsformers procentvise andel af de samlede udgifter.

Af tabel 46, der alene omfatter de egentlige højskoler, fremgår det, at en fjerdedel af alle udgifter ved højskoleopholdet dækkes af den offentlige understøttelse og en anden fjerdedel af tilskud fra elevernes hjem, medens resten, altså halvdelen, dækkes af eleverne selv gennem opsparing eller optagelse af lån, eller, for 2-3 pct.s vedkommende, dækkes af forskellige tilskud. Dette gennemsnit dækker imidlertid over en meget stor forskel mellem de mandlige og de kvindelige elevers situation. Begge parter dækker 70 pct. gennem egen opsparing eller familietil-

TABEL 45. Eleverne procentvis fordelt efter deres månedlige udgifter.

	Under 230 kr.	230– 269 kr.	270– 309 kr.	310– 349 kr.	350 kr. og derover	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Mandlige vinter elever</i>						
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.	2	12	18	32	36	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	1	22	32	31	14	100
Almindelige Indre Missions-skoler	1	19	32	33	15	100
Gymnastikhøjskole	2	21	44	28	5	100
Landbrugsafdelinger	—	2	18	33	47	100
<i>Kvindelige vinter elever</i>						
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.	2	10	31	28	29	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	3	22	47	22	6	100
Sygeplejeforskole	5	40	46	7	2	100
<i>Kvindelige sommer elever</i>						
Skoler med seks måneders vinterkursus m.v.	15	44	20	9	12	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	3	17	42	28	10	100
Almindelige Indre Missions-skoler	2	20	40	26	12	100
Gymnastikhøjskole	—	16	35	29	20	100
Sygeplejeforskole	24	44	22	7	3	100
<i>Egentlige højskoler ialt</i>						
heraf mandlige elever	2	19	36	28	15	100
kvindelige elever	3	18	40	26	13	100

skud, men de kvindelige elever får de 32 af disse 70 pct. fra familien, medens de mandlige blot får 16 pct. af de samlede udgifter hjemmefra. For hver 100 kr. eleverne selv yder, får de kvindelige elever altså 88 kr., men de mandlige kun 29-30 kr. fra deres hjem.

Det ses videre af tabel 46, at tilskuddet fra hjemmene procentvis er mindre ved længere skoleophold (se navnlig tallene for de kvindelige sommer elever på de almindelige Indre Missions-skoler), medens de øvrige dækningsformer omvendt betyder mere ved længere kursus. Andre tilskud har navnlig betydning for de mandlige elever på seks måneders kursus, først og fremmest på tre skoler med temmelig mange byelever, hvor henholdsvis 6, 13 og 46 pct. af de samlede udgifter for de elever, hvis besvarelser har kunnet bearbejdes, er blevet dækket ved tilskud fra forskellige fonds, foreninger og virksomheder. På de to sidstnævnte af disse skoler havde de pågældende elever overhovedet ikke modtaget tilskud fra deres hjem. (Repræsentanter for de to

skoler har oplyst, at andre tilskud spiller en mindre rolle for de elever, hvis skemaer har måttet udskydes af bearbejdelsen, men at de dog også for disse elever betyder langt mere end for eleverne på andre skoler).

Egen opsparing betyder forskelligt fra skole til skole. Yderpunkterne repræsenterer de mandlige vinter elever på et seks måneders kursus, der har betalt næsten 69 pct. af de samlede udgifter selv, og de kvindelige sommer elever på én af de almindelige Indre Missions-skoler, der kun har betalt knapt 15 pct. af udgifterne gennem opsparing (men til gengæld dækket mellem 9 og 10 pct. gennem lån).

Tallene for andre skoler, der er optaget i tabel 47, viser ret stor variation, hvad der i sig selv ikke kan undre i betragtning af, at de vedrører enkelte skoler og ikke grupper af skoler. Der er formentlig grund til at hæfte sig ved de ret små tal for egenopsparingen for eleverne på de to her medtagne sygeplejeforskoler samt ved det forhold, at amtsunderstøttelsen betyder væsentligt

TABEL 46. Dækningen af udgifterne under højskoleopholdet. Procentvis fordeling.
Egentlige højskoler.

	Amtsunder- støttelse	Tilskud hjemmefra	Andre tilskud	Lån	Egen opsparing	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Mandlige vinterelever</i>						
Seksmånederskursus	21	13	11	4	51	100
Udvidet femmånederskursus	29	9	0	3	59	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	24	17	1	2	56	100
Almindelige Indre Missions-skoler	29	19	0	1	51	100
<i>Kvindelige vinterelever</i>						
Seksmånederskursus	20	33	4	7	36	100
Udvidet femmånederskursus	25	21	4	3	47	100
Almindelige grundtvigske skoler m.v.	24	37	1	7	31	100
<i>Kvindelige sommerelever</i>						
Udvidede tremånederskursus	19	32	—	3	46	100
Udvidet femmånederskursus	30	20	0	2	48	100
Almindelig grundtvigsk tremånederskursus	25	35	2	3	35	100
Almindelig grundtvigsk femmånederskursus	30	22	6	1	41	100
Almindelig Indre Missions tremånederskursus	24	41	2	3	30	100
Almindelig Indre Missions firemånederskursus	30	24	3	4	39	100
Almindelig Indre Missions femmånederskursus	33	19	8	1	39	100
<i>Egentlige højskoler ialt</i>	24,5	25,3	2,7	3,8	43,7	100,0
heraf mandlige elever	24,4	16,0	3,3	2,3	54,0	100,0
kvindelige elever	24,6	31,9	2,2	4,9	36,4	100,0

TABEL 47. Dækningen af udgifterne under højskoleopholdet. Procentvis fordeling. Andre skoler.

	Amtsunder- støttelse	Tilskud hjemmefra	Andre tilskud	Lån	Egen opsparing	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
<i>Mandlige vinterelever</i>						
Gymnastikhøjskole	22	17	0	4	57	100
Landbrugsafdeling	33	10	1	5	51	100
Husmandsskole — 5 mdr.	43	3	2	1	51	100
Husmandsskole — 6 mdr.	27	8	3	—	62	100*
<i>Kvindelige vinterelever</i>						
Sygeplejeforskole	29	36	4	7	24	100
<i>Kvindelige sommerelever</i>						
Gymnastikhøjskole	16	37	1	2	44	100
Sygeplejeforskole	36	33	2	2	27	100
Husholdningsafdeling	27	29	—	16	28	100*
Husmandsskole	41	11	9	3	36	100*

Anm. De med * betegnede tal er beregnet på grundlag af et materiale mindre end 25.

TABEL 48. *Elever med amtsunderstøttelse.**Skoler, der behandles som højskoler.*

	Understøttede elever i pct. af samtlige elever	Den gennemsnitlige månedlige understøttelse
	pct.	kr.
<i>Mandlige vinterelever</i>		
Seksmånederskursus	67	99
Udvidet femmånederskursus	80	114
Almindelige grundtvigske skoler m. v.	70	106
Almindelige Indre Missions-skoler	83	105
Gymnastikhøjskole	70	100
Landbrugsafdeling	95	117
<i>Kvindelige vinterelever</i>		
Seksmånederskursus	60	90
Udvidet femmånederskursus	87	101
Almindelige grundtvigske skoler m. v.	70	98
Sygeplejeforskole	79	106
<i>Kvindelige sommerelever</i>		
Udvidede tremånederskursus	48	104
Udvidet femmånederskursus	79	96
Almindelige grundtvigske tremånederskursus	72	102
Almindelige grundtvigske femmånederskursus	80	103
Almindelige Indre Missions tremånederskursus	76	100
Almindelig Indre Missions firemånederskursus	88	99
Almindelig Indre Missions femmånederskursus	91	104
Gymnastikhøjskole	52	92
Sygeplejeforskole	82	102
Husholdningsafdeling	82	90

mere ved husmandsskolerne, hvor det godkendte udgiftsbeløb er højere end for højskolernes vedkommende, end ved de tilsvarende specialafdelinger på højskoler.

Til belysning af understøttelsesforholdene er der foretaget en særlig opgørelse, hvori alle de skemaer, hvor amtsunderstøttelsens størrelse er oplyst, indgår, uanset om de er anset for anvendelige til den almindelige økonomiundersøgelse. Såvidt man har kunnet konstatere - bl.a. ved sammenligning med skolernes indberetninger til ministeriet - har man derved fået en temmelig fuldstændig opgørelse over alle elever på de i dette afsnit behandlede skoler, som har modtaget amtsunderstøttelse.

Resultaterne af denne opgørelse er gængsi vet i

tabel 48, der alene omfatter skoler, der behandles som højskoler. Det antal elever, der har modtaget understøttelse, ligger i de fleste grupper mellem 60 og 90 pct. af det samlede elevtal, men for enkelte skoler og mindre grupper af skoler kan det nå helt ned til 40 pct. eller helt op til 100 pct. Gennemsnittet af de beløb, som de understøttede elever har modtaget, varierer betydeligt mindre, selv om der er en svag tendens til, at den gennemsnitlige understøttelse er lavest ved de skoler, hvor antallet af understøttede er mindst. Da der næppe er grund til at formode, at der er nogen forskel på tilbøjeligheden til at søge understøttelse, hvis forudsætningerne for at få den er til stede, må de forskelle, der fremgår af tabel 48, afspejle forskelle mellem elevforæl-

drenes indtægtsniveau. Det må dog tilføjes, at elever, der er under 18 år ved det pågældende kursus' slutning, ikke er berettigede til understøttelse og derfor vil trække antallet af under-

støttede ned, og deres andel af elevtallet er som omtalt foran side 24-28 meget forskellig fra skole til skole.

AFSNIT 8

UDENLANDSKE ELEVER m.v.

Som det fremgår af hovedoversigten i tabel 1 (side 7-8), indkom der ialt 352 skemaer fra elever, der var opvokset uden for det egentlige Danmark. Disse elevers fordeling efter køn og hjemsted m.v. fremgår af tabel 49. Som man kunne vente, var langt de fleste fra Færøerne, Grønland, Sydslesvig og de nordiske lande. Desuden var der grupper af elever fra Schweiz, Indien, Tyskland, Storbritannien og U.S.A. og fra 1 til 3 elever fra endnu en række lande.

Mens elever med særlig tilknytning til Danmark og nordiske elever var fordelt med omtrent lige mange på henholdsvis vinterkursus og sommerkursus, var det kun en sjettedel af de ikke-nordiske elever, der besøgte sommerkursus.

De ikke-danske elever var koncentreret på ret få skoler. Såvel halvdelen af vintereleverne som halvdelen af sommer eleverne fandtes således på kun seks skoler. Ser man alene på de ikke-nordiske elever, var koncentrationen endnu større. Over fire femtedele heraf var samlet på fire skoler.

Af ialt 11 g forskellige kursus på skoler og afdelinger havde 50 udelukkende elever fra det egentlige Danmark, mens 48 desuden havde elever fra Færøerne, Grønland, Sydslesvig eller de øvrige Norden. Kun i 21 kursus deltog der også elever uden tilknytning til Norden.

Elever fra Færøerne og Grønland.

De 64 færøske elever udgjorde den største gruppe af elever uden for det egentlige Danmark, og medens antallet af danske elever var lidt over én pr. 1000 indbyggere, var antallet af færøske ca. to pr. 1000 indbyggere.

22 besøgte skoler med seks måneders vinter-

kursus m. v., 14 almindelige grundtvigske skoler, 9 Indre Missions-skoler og 17 sygeplejeforskoler, 48 var født 1934 eller senere.

Efter hjemsted fordelte de sig således: Nordøerne (med Klaksvig) 19, Østerø 14, Strømø (med Thorshavn) 14, Vågø 6, Sandø 5, Suderø 6. I forhold til folketallet kom der flest fra Nordøerne og færrest fra Suderø.

13 havde eksamensskoleuddannelse, 25 havde deltaget i aftenskoleundervisning, 5 havde været elever på den færøske højskole.

28 søgte højskole som led i deres uddannelse, navnlig som forberedelse til seminarium eller sygeplejegering, 30 angav ønsket om at få mere almen uddannelse eller se andre forhold - herunder det gode vejr i Danmark.

58 havde modtaget statsunderstøttelse.

Alle de grønlandske elever havde fået opholdet betalt af grønlandsdepartementet, som også havde valgt skolerne. 7 elever besøgte sygeplejeforskoler, de øvrige almindelige grundtvigske skoler. 17 var født i 1934 eller senere.

Fra Sydgrønland kom 19, fra Nordgrønland 6, fra Østgrønland 1.

Af de mandlige elever var de 12 sømænd eller fiskere, mens den trettede forberedte sig til seminariet. De kvindelige elever forberedte sig til uddannelse ved sygepleje, kontor eller semina-

Sydslesvigere m. fl.

Af de 56 elever fra Sydslesvig besøgte 7 skoler med seks måneders vinterkursus m.v. og 31 almindelige grundtvigske højskoler. 7 besøgte gymnastikhøjskoler, 4 sygeplejeforskoler og 7

TABEL 49. De ikke-danske elever fordelt efter køn og hjemsted. Hele materialet.

	Vinter 1954/55			Sommer 1955			Tilsammen		
	Mænd	Kvinder	Ialt	Mænd	Kvinder	Ialt	Mænd	Kvinder	Ialt
Færøerne	16	10	26	—	38	38	16	48	64
Grønland	12	6	18	1	7	8	13	13	26
Tilsammen	28	16	44	1	45	46	29	61	90
Dansksindede sydslesvigere	20	8	28	6	22	28	26	30	56
Udlandsdanske m.m.	2	4	6	—	5	5	2	9	11
Tilsammen	22	12	34	6	27	33	28	39	67
Island	2	2	4	—	8	8	2	10	12
Norge	19	8	27	2	19	21	21	27	48
Sverige	10	3	13	3	14	17	13	17	30
Finland	2	2	4	—	7	7	2	9	11
Tilsammen	33	15	48	5	48	53	38	63	101
Elever med særlig tilknytning til Danmark og nordiske elever ialt									
	83	43	126	12	120	132	95	163	258
Canada	—	—	—	—	1	1	—	1	1
Colombia	—	1	1	—	—	—	—	1	1
Frankrig	2	—	2	—	—	—	2	—	2
Holland	1	2	3	—	—	—	1	2	3
Indien	16	—	16	—	—	—	16	—	16
Italien	2	—	2	—	—	—	2	—	2
Japan	3	—	3	—	—	—	3	—	3
Korea	—	1	1	—	—	—	—	1	1
Marokko	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Schweiz	9	12	21	—	8	8	9	20	29
Storbritannien	2	2	4	1	3	4	3	5	8
Tyskland	11	4	15	—	1	1	11	5	16
U.S.A.	4	5	9	—	—	—	4	5	9
Østrig	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Statsløs	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Tilsammen	52	27	79	2	13	15	54	40	94
Ialt	135	70	205	14	133	147	149	203	352

fagligt betonedede afdelinger. 44 var født i 1934 eller senere.

På et par nær modtog alle de sydslesvigske elever understøttelse fra Dansk Skoleforening.

Halvdelen af de sydslesvigske elever kom fra Flensborg og Flensborgs nærmeste omegn. Resten repræsenterede alle egne af Sydslesvig

En del af de kvindelige elever agtede at be-

nytte skoleopholdet som forberedelse til børnehøvelærerindeuddannelse eller sygeplejeuddannelse, men flertallet af sydslesvigerne betragtede først og fremmest skoleopholdet som et middel til at lære mere om Danmark og komme i bedre kontakt med dansk ungdom.

En gruppe på 11 elever er udskilt som særlig gruppe, da de pågældende vel var hjemmehø-

rende i andre lande (bl. a. Argentina, Brasilien, Canada, U.S.A. og Østafrika), men enten var danske statsborgere eller af dansk afstamning, således at de havde forhåndstilknytning til Danmark.

Deres motiv for at tage på højskole var først og fremmest ønsket om at stifte nærmere bekendtskab med dansk kultur. Et par af de kvindelige elever forberedte sig desuden til sygeplejeuddannelse.

En kvindelig elev har deltaget i såvel vinterkursus som sommerkursus, en anden, der har deltaget i sommerkursus, deltog også i et efterfølgende - her ikke medtaget - vinterkursus.

Nordiske elever.

Fra de fire andre nordiske lande kom ialt over 100 elever. I forhold til folketallet kom der flest fra Island og færrest fra Finland.

Af de islandske elever havde fem særlige uddannelsesformål med deres skoleophold, mens to regnede med at blive i Danmark. 4 fik støtte fra foreningen Norden og/eller Dansk-Islandsk Fond.

De norske elever besøgte navnlig gymnastikhøjskolerne, hvor 35 af de 48 opholdt sig. 34 var født 1934 og senere. 22 havde besøgt eksamensskole i Norge, 2 havde deltaget i aftenskole, og 22 havde været på norsk folkehøjskole el. lign. 5 af eleverne opgav at have fået støtte fra foreningen Norden, 6 at have modtaget delvis friplads m. m.

I modsætning til de norske elever var kun tre af de svenske på gymnastikhøjskole. 18 deltog derimod i de almindelige grundtvigske skolars kursus, og 7 var på skoler med seks måneders vinterkursus m. m. 16 af eleverne var født 1934 og senere, mens ikke mindre end 11 var født før 1930. 13 havde aflagt skoleeksamener af forskellig art, 5 deltaget i aftenskoleundervisning, 1 fulgt breviskole og 16 besøgt folkehøjskole. 14 havde fået understøttelse fra Foreningen Norden, 4 fra den svenske stat. De fleste af de svenske elever kom på dansk højskole, fordi de var interesserede i danske forhold eller i dansk højskole.

Af eleverne fra Finland var 4 finlands-svenske, 7 finske. 6 havde fået støtte fra Pohjola-Norden. 7 havde været på højskole i Finland.

De ikke-nordiske elever.

Den største af de ikke-nordiske grupper er den schweiziske, der omfatter næsten en tredjedel af de ikke-nordiske elever. 15 af schweizerne var elever på skoler i gruppen Skoler med seks måneders vinterkursus m. v., mens 9 var elever på en skole i gruppen Andre trossamfundsskoler. Kun 7 af de 29 var født i 1934 eller senere, mens 11 var født før 1930. 6 af schweizerne var fra det fransktalende Schweiz, resten fra det tysktalende. 25 havde højere skoleuddannelse. Motiverne samler sig om interesse for Danmark, interesse for højskolebevægelsen og kristelig interesse.

Den tyske gruppe består i modsætning til alle andre ikke-danske grupper i væsentlig grad (7 af 11 mandlige) af unge landmænd, idet en del af de unge tyskere, der som led i Landøkonomisk rejsebureaus udvekslingsordninger er i Danmark om sommeren, tager på højskole den følgende vinter.

De 16 indere falder i nogen grad uden for det øvrige materiale, da der her var tale om en samlet gruppe, der med Den internationale højskole som centrum studerede folkeoplysning, andelsbevægelse m. m. Den er medtaget i statistikken, fordi det efterhånden er blevet tradition, at større eller mindre grupper af denne art opholder sig på danske højskoler og tager del i undervisningen, og gruppen således hører med i billedet af højskolerne i dag.

Gruppen fra U.S.A. var i sin helhed rekrutteret gennem The Scandinavian Seminar for Cultural Studies, hvis studieprogram er bygget op omkring et højskoleophold i Danmark, Norge eller Sverige. Alle ni havde højere uddannelse.

De otte elever fra Storbritannien havde alle specielle studieplaner, der berørte danske forhold, navnlig landbrug, gymnastik og dansk sprog og litteratur. En fik opholdet betalt af sit firma (Cadbury).

Endelig var der 16 elever fordelt på 10 lande. De otte af disse ønskede at studere gymnastik, landbrug eller folkeoplysning i Danmark, mens resten havde almen interesse for Danmark eller for kontakt med andre lande i almindelighed. Den colombianske elev angav at være kommet til Danmark for at lære Europa at kende - en motivering, der forøvrigt også ligger bag mange af U.S.A.-elevernes komme.

BILAG

Det anvendte spørgeskema for danske elever.	53
Vejledning til dette spørgeskema.	57
Det anvendte spørgeskema for andre elever.	59
Skrivelser til skolerne marts 1955 og juli 1955.	60
Vejledninger til skolems lærerstabe marts 1955 og juli 1955	61

Elevrundspørge A

1. Udfyldes af skolen.	Skolens navn	Afdeling	V	S
	Elevens navn		U	M

Indlagte vejledning bedes læst igennem, inden De begynder at udfylde skemaet. Vær venlig at svare så oprigtigt som muligt, da rundspørget foretages af hertsyn til kommende højskoleelever.
Svarene skal tjene til grundlag for statistisk bearbejdelse og læses ikke af uvedkommende.

2. Personlige forhold og adresse.	Fødselsdag og -år		Fødested, kommune			
	Er De	☐ ugift ☐ gift (Sæt X)	☐ separeret ☐ fraskilt	☐ enke ☐ enkemand		
	Sidste faste adresse før højskole- opholdet.					
	Forældres adresse.					
3. Forældrenes (eller plejeforældre- nes) forhold.	Faders eller moders livsstilling				Er han/hun selvstændig	☐ ja ☐ nej
	Hvis han er selvstændig landmand, hvad er da ejendommens		areal		ejendomsskyld	
	Har Deres fader eller moder været på højskole?	☐ ja ☐ nej	Tilhører Deres familie Indre mission?		☐ ja ☐ nej	
	Tilhører Deres familie en grundtvigsk kreds?	☐ ja ☐ nej	Et samfund uden for folke- kirken?		☐ ja ☐ nej	
4. Erhvervs- forhold.	I hvilken alder gik De ud af skolen?		Alder			
	Hvad har De arbejdet ved siden?					
	Først	ved	som			hvornår
	Senere	ved	som			hvornår
	Sidst	ved	som			hvornår
	Har De nogen faglig uddan- nelse og da hvilken?					
	Indtægt i det sidste år før højskoleopholdet.	Kr.	☐ pr. uge ☐ pr. måned	☐ pr. halvår ☐ pr. år		
5. Kun for mandlige elever.	Har De aftjent Deres værnepligt?		☐ ja ☐ nej	I bekræftende fald som hvad		
	Hvornår?		Fra	til		
	I benægtende fald hvorfor ikke.					

6. Børneskolen (uden eksamen)	Har De gået i	☐ Kommuneskole ☐ Friskole el. lign. (Sæt X)		
	Kommuneskolens navn			Antal år
	Kommuneskolens navn			Antal år
	Kommuneskolens navn			Antal år
	Friskolens el. lign. navn			Antal år
	Hvor mange klassetrin var der i skolen?	Antal	Var der stor forskel på time- tallet sommer og vinter?	☐ ja ☐ nej
	I hvilke kommuner boede De i skoleårene?	Kommunens navn Kommunens navn		
7. Skole- eksaminer	Har De	☐ Mellemskoleeksamen ☐ Realeksamen	☐ Studentereksamen ☐ Anden skoleeksamen	
	Eksamens art	Fra hvilken skole		
	Eksamens art	Fra hvilken skole		
	Eksamens art	Fra hvilken skole		
	Har De anden boglig uddannelse eller planer herom.			
8. Deltagelse i anden (ikke faglig) undervisning	Har De været på	☐ Efterskole ☐ Anden højskole	☐ Landbrugsskole ☐ Anden kostskole	
	Skolens art			Hvornår
	Skolens art			Hvornår
	Skolens art			Hvornår
	Har De deltaget i 8 eller 14 dages højskoleophold?	☐ ja ☐ nej	Hvornår	
	Skolens navn			
	Har De deltaget i	☐ Almindelig aftenskole ☐ Aftenhøjskole	☐ Aften- eller dagungdomsskole ☐ Anden fritidsundervisning	
	Skolens art	Kommune		Hvornår
	Skolens art	Kommune		Hvornår
	Skolens art	Kommune		Hvornår
9. Deltagelse i foreningsliv.	Har De deltaget i			
	Foreningsgymnastik	☐ ja ☐ nej	Hvornår	
	Anden idræt	☐ ja ☐ nej	Hvornår	
	Har De deltaget aktivt i foreningsarbejde som bestyrelsesmedlem, tillidsmand, studie-kredsleder el. lign.?	Hvorledes		

10. Hvorfor er De taget på højskole?	Komme sammen med andre unge?		☐ ja ☐ nej	(Sant X)	Af hensyn til Deres personlige udvikling?	☐ ja ☐ nej		
	Dyrke Deres fritidsinteresser?		☐ ja ☐ nej		Komme hjemmefra?	☐ ja ☐ nej		
	Forberede Dem til en bestemt senere uddannelse?		☐ ja ☐ nej		Komme i forbindelse med andre samfundsgrupper?	☐ ja ☐ nej		
	Opnå større almen viden?		☐ ja ☐ nej		Få bedre baggrund for at lægge fremtidsplaner?	☐ ja ☐ nej		
	Opfriske Deres skolekundskaber?		☐ ja ☐ nej		Udnytte en hviletid efter sygdom?	☐ ja ☐ nej		
	Få delingsføreruddannelse?		☐ ja ☐ nej		Efter forældrenes ønske?	☐ ja ☐ nej		
	Hvis de ovennævnte grunde ikke er udlømmende, hvilke andre grunde har De da haft?							
11. Hvem har tilskyndet Dem til at tage på højskole?	☐	Forældre Søskende	☐	Kammerater Skolen	☐	Arbejdsgiver Annoncer	☐	Omtale i presse eller radio Andre
	Hvis andre, da hvem?							
	Har nogen frarådet det?				Hvem?			
	Har De haft vanskeligheder at overvinde?				Hvike?			
12. Hvorfor valgte De netop denne højskole?	Familietradition?		☐ ja ☐ nej		Skolens særlige fagkreds?	☐ ja ☐ nej		
	Beliggenheden?		☐ ja ☐ nej		Dens størrelse?	☐ ja ☐ nej		
	Tidligere elevers anbefaling?		☐ ja ☐ nej		Dens arbejdsform?	☐ ja ☐ nej		
	Den ånd, skolen ledes i?		☐ ja ☐ nej		Særlig lave udgifter til skoleopholdet?	☐ ja ☐ nej		
	Skolens annoncering?		☐ ja ☐ nej		Særlige tilskudsmuligheder?	☐ ja ☐ nej		
	Hvis De valgte skolen på grund af en annonce, hvor så De da denne?							
	Søgte De oplysninger fra flere skoler, før De valgte?					☐ ja ☐ nej		
13. Udgifter i løbet af skoleopholdet	Skolepenge m. m.				For hvor mange måneder	lalt kr.		
	Bøger og andre materialer					lalt kr.		
	Andre udgifter på skolen (se vejledningen)					lalt kr.		
	Skatter og andre faste udgifter uden for skolen (se vejledningen)					lalt kr.		
	Tilsammen (skal stemme med tallet i rubriken nedenunder)					lalt kr.		
14. Hvordan dækkes udgifterne?	Amlsunderstøttelse					lalt kr.		
	Tilskud fra hjemmet					lalt kr.		
	Andre tilskud	Fra				lalt kr.		
	Lån	Fra				lalt kr.		
	Egen opsparing					lalt kr.		
	Tilsammen (skal stemme med tallet i rubriken ovenover)					lalt kr.		

15. Udfyldes, hvis De vil vende tilbage til Deres tidli- gere arbejde.	Kan De få Deres gamle plads igen?		☐ ja ☐ nej (sæt X)
	I benægtende fald, har De da sikret Dem en anden plads, eller regner De med at kunne få en plads med det samme?		
	Hvis De venter at være arbejdsløs en tid, hvordan vil De så klare økonomien?		
16. Udfyldes, hvis De vil søge videre uddan- nelse inden for Deres fag eller slå ind på noget nyt.	Hvad er Deres fremtidsplaner?		
	Er disse planer ændret eller opstået under højskoleop- holdet? Hvordan? Hvorfor?		
17. Særlige bemærk- ninger.			
_____ _____ (Dato) (Underskrift)			

VEJLEDNING TIL SPØRGESKEMAET

Højskoleudvalget er blevet nedsat af undervisningsministeriet for at undersøge, hvad der kan gøres, for at højskoletanken skal blive udnyttet i det størst mulige omfang. Rundspørget bliver foretaget for at skaffe materiale til denne undersøgelse, og man er interesseret i at få et billede af den ungdom, der søger højskolen, og ikke mindst af de vanskeligheder, som den måske har måttet overvinde for at gennemføre et højskoleophold. Vi beder Dem derfor huske på, at vor nysgerrighed udelukkende er bestemt af ønsket om at medvirke til, at så mange unge som muligt kan komme på højskole i fremtiden.

Der er to slags spørgsmål: Nogle skal besvares ved afkrydsning af en eller fler«; af de muligheder for svar, der er trykt på skemaet, mens andre skal *udfyldes* af Dem selv. Hvis De synes, at De ikke kan svare helt rigtigt eller udtømmende på et eller andet spørgsmål, kan De uddybe svaret til sidst under punkt 17 eller på et stykke papir, der vedlægges spørgeskemaet. Det er vigtigt for et godt resultat af undersøgelsen, at der bliver svaret på alle spørgsmålene, også på dem, som De måske synes er overflødige eller ligegyldige i Deres tilfælde. Bemærk, at der i en række punkter er stillet flere spørgsmål i samme linie. På bagsiden af denne skrivelse er der givet vejledning i besvarelsen af enkelte punkter.

Det vil være meget velkomment, hvis De vil skrive lidt om Deres syn på højskolen, om eventuelle mangler eller om problemer, som De mener, højskoleudvalget burde tage op. Det kan gøres under punkt 17 eller på et vedlagt stykke papir.

Når De har udfyldt skemaet 012 underskrevet det, lægges det i kuerten, der afleveres lukket til skolen, som vil indsende materialet til udvalget.

Vi siger på forhånd tak for Deres ulejlighed.

På udvalgets vegne
P. NYBOE ANDERSEN

BEMÆRKNINGER TIL DE ENKELTE PUNKTER

Punkt 3

vil for de fleste vedrøre faderens forhold. Hvis han er død, skriv da ordet »død« i en parentes efter livsstillingen. Hvis svarene vedrører Deres moder, streg da ordet »fader« over.

Hvis kun den ene af Deres forældre har været på højskole, streg da den anden over og svar ja.

Hvis Deres forældre tilhører folkekirken, men hverken er knyttet til en særlig indremissionsk eller en særlig grundtvigsk kreds, skal der svares nej på alle de tre sidste spørgsmål.

Punkt 4

handler om tidspunktet for Deres overgang fra skole til erhvervsarbejde samt om de forskellige slags arbejde, De har haft siden. *Pladsskifte* inden for samme erhverv, f. eks. fra een stilling som husassistent til en anden, skal *ikke* oplyses. Der spørges blot om: 1. det arbejde, De begyndte på straks efter udgangen af skolen, og hvis De senere har skiftet arbejde: 2. det, som De har været længst ved i mellemtiden, samt: 3. det sidste, De har haft inden højskoleopholdet.

Punkt 6

drejer sig om den egentlige børneskole, altså bortset fra mellemskole o. l. Hvis De har skiftet skole i løbet af denne tid, skal spørgsmålene om klassetrin og timeantal besvares for den skole, hvor De har gået længst. Ved klassetrin forstås det antal forskellige klasser, som eleverne gennemgår i løbet af deres skoletid. En firklassedelt landsbyskole har således fire klassetrin.

Punkt 7

Herunder medtages kun egentlige *skoleeksaminer*, og *ikke andre* eksamensformer. Sådanne kan evt. medtages under »anden boglig uddannelse«.

Punkt 10

besvares ved afkrydsning af enten ja eller nej ved *alle* spørgsmål. Hvis De synes, at en af bevæggrundene har haft særlig stor betydning i Deres tilfælde, kan De

angive dette ved understregning, men understreg *kun* een af grundene.

Punkt 11

anfører ligeledes flere muligheder, der ikke udelukker hinanden. De kan derfor godt sætte kryds mere end et sted.

Punkt 12

besvares på samme måde som punkt 10.

Punkt 13

skal give en oversigt over alle Deres udgifter i den tid, De har været på skolen. Under posten »Skatter og andre faste udgifter uden for skolen« opføres alle udgifter, der ikke vedrører skoleopholdet eller Deres lomme penge under dette, f. eks. af betalingsafdrag, husleje, skatter o. l. Sygekassekontingent regnes derimod med under »Andre udgifter på skolen«, som skal omfatte alle Deres løbende udgifter i skoletiden bortset fra udgiften til skolepenge og egentligt undervisningsmateriale. Læg mærke til, at det beløb, der opføres under »Skolepenge«, også skal omfatte det beløb, der er bevilget som amtsunderstøttelse til Dem. Hvis De har fået henstand med skat til skolens ophør, skal beløbet alligevel tages med under »Skatter m.m.«, og så skal det desuden tages med i punkt 14 under den post, der hedder »Lån«, hvor De eventuelt kan skrive »herunder henstand med skat«.

Punkt 14

skal stemme med punkt 13, således at sammentællingen giver det samme beløb begge steder. Husk at medtage amtsunderstøttelsen, selv om den ikke er blevet udbetalt til Dem selv, men til skolen, og bemærk også, hvad der er nævnt i bemærkningerne til punkt 13 om henstand med skat. Hvis den støtte, De får fra Deres hjem, er ydet som lån, skal den opføres under »Lån« (tilføj: fra hjemmet), og ikke under »Tilskud fra hjemmet«.

UDVALGET VEDRØRENDE FOLKEHØJSKOLEN
UNDERVISNINGSMINISTERIET

ELEVRUNDSPØRGE B.

Udfyldes af skolen.

Skolens navn:

Afdeling: Vinterskole/Sommerskole

Elevens navn : M/K

Fødselsdato og -sted:
(Date and place of birth)

Hjemadresse :
(Home adress)

Statsborgerskab:
(Nationality)

Skoleuddannelse, senere uddannelse og erhverv:
(Education and occupation)

Tidligere deltagelse i aftenkolekursus, højskolekursus el. lign. :
(Participation in evening classes, folk high school courses etc.)

Hvorfor er De taget på dansk højskole?
(Why do you visit a Danish folk high school ?)

Hvordan finansieres Deres ophold her?
(How is your stay here financed?)

Hvad mener De om Deres højskoleophold ?
Har De ellers noget at fremføre, som De mener vil være af interesse for udvalgets arbejde ?
(What do you think of the folk high school ? Write anything, which in your opinion might be a contribution to the work of the folk high school committee of the Ministry of Education.)

Dato (Date).

Underskrift (Signature).

SKRIVELSER TIL SKOLERNE

Marts 1955

Med tilslutning af undervisningsministeriet og Foreningen for højskoler og landbrugsskoler foretager det af undervisningsministeriet nedsatte højskoleudvalg forskellige statistiske undersøgelser til brug for udvalgets overvejelser vedrørende højskolens stilling i det moderne samfund. Udvalget vil i denne sammenhæng være nødt til at ulejlige landets højskoler og ikke mindst disses forstandere. Vi håber, at man vil forstå, at udvalgets spørgelyst udelukkende er betinget af ønsket om at tilvejebringe den bedst mulige dokumentation for højskolens og højskoleelevernes forhold i øjeblikket. Foruden de egentlige højskoler omfatter disse undersøgelser også husmandsskolerne og enkelte andre skoler, der ligger på grænsen mellem højskoler og landbrugsskoler.

Undersøgelserne indledes med et elevrundspørge blandt eleverne på vinterskolen 1954/55. Et tilsvarende rundspørge vil blive foretaget blandt eleverne på sommerskolen 1955.

Vi anmoder Dem om at ville orientere eleverne om rundspørgen, uddele skemaerne til dem og påny indsamle skemaerne efter udfyldningen. Det vil være værdifuldt, hvis lærerne vil gennemgå skemaet i forbindelse med, at det udleveres til eleverne, og bistå eleverne med eventuelle tvivlsspørgsmål under udfyldningen.

Det vil ses, at der er to forskellige spørgeskemaer vedlagt, A, der anvendes i de fleste

tilfælde, og B, der anvendes af elever, som er opvokset uden for det egentlige Danmark - navnlig udlændinge, men også færing, grønlændere, sydslesvigere og børn af udlændingsdanske. I tvivlstilfælde vil man være taknemlig for at modtage såvel A- som B-skema fra de pågældende. Begge skemaer bør i så fald afleveres i samme kuvert.

Når skemaerne skal afleveres i lukkede kuverter (eksemplar vedlagt), der forsynes med elevens navn, skyldes det, at erfaringen viser, at besvarelserne vinder i værdi, når eleverne ved, at de ikke læses af nogen, der kender dem.

Så vidt muligt bør undersøgelsen være afsluttet inden 20. marts, hvorefter materialet samlet bedes indsendt snarest til *udvalget vedrørende folkehøj skolen*, undervisningsministeriet, Frederiksholms Kanal 21, København, med anvendelse af vedlagte følgebrev.

Som særlig forsendelse fremsendes samtidig hermed et antal spørgeskemaer og kuverter.

Flere eksemplarer heraf kan rekvireres ved anvendelse af vedlagte brevkort.

Tvivlsspørgsmål vedrørende undersøgelsen bedes rettet til sekretær for udvalget, højskolelærer Poul Dam, *Magleas folkehøjskole*, Birkerød.

Ved telefonisk henvendelse (Birkerød 1344) bør samtalen bestilles personligt.

Med venlig hilsen

P. Nyboe Andersen.

Juli 1955

Udvalget vedrørende folkehøjskolen står nu over for anden del af sit elevrundspørge, og som tilfældet var med første del, tillader vi os at bede skolerne forstandere være os behjælpelig med gennemførelsen.

Det i marts måned indsamlede materiale er selvsagt endnu ikke færdigbehandlet, men vi nærer ingen betænkelighed ved allerede nu at udtale, at der gennem elevrundspørgen på en række punkter vil blive kastet nyt lys

over højskolernes og disses elevers forhold, og at det utvivlsomt vil have stor betydning for det fortsatte arbejde for højskoletankens fremme. Vi vil benytte lejligheden til at takke forstanderne for den hjælp, der blev ydet i marts.

Udvalget beder Dem nu om at ville orientere eleverne om rundspørgen, uddele de med skolens og elevens navn forsynede skemaer til dem og påny indsamle skemaerne

efter udfyldningen. Erfaringerne fra rundspørgets første del viser, at materialen vinder meget i kvalitet, når lærerne dels gennemgår skemaet i forbindelse med dets udlevering, dels står til rådighed for eleverne med hjælp ved afgørelsen af eventuelle tvivlsspørgsmål. Der henvises iøvrigt til den vedlagte vejledning til skolernes lærerstab. Mens denne vejledning er ændret på enkelte punkter, er skemaerne m.v. de samme, som blev anvendt i marts.

Sa vidt muligt bør undersøgelsen være afsluttet inden 15. juli, hvorefter materialet samlet bedes indsendt snarest til *udvalget vedrørende folkehøjskolen, undervisningsministeriet, Frederiksholms kanal 21, København K.* Af hensyn til vurderingen af det samlede ind-

komne materiales repræsentativitet beder vi om, at der på vedlagte følgebrev bliver givet en fortegnelse over de elever, der af den ene eller anden grund ikke har besvaret spørgeskemaet. Vi beder videre om, at det ikke anvendte materiale må blive returneret.

Som særlig forsendelse fremsendes samtidig hermed et antal vejledning til skolernes lærerstab, spørgeskemaer og kuverter. Flere eksemplarer heraf kan rekvireres ved skriftlig henvendelse eventuelt ved anvendelse af vedlagte brevkort til udvalget.

Tvivlsspørgsmål vedrørende undersøgelsen bedes rettet skriftligt til *højskolelærer Poul Dam, Magleas folkehøjskole, Birkerød.*

Med venlig hilsen

P. Nyboe Andersen

VEJLEDNINGER TIL SKOLERNES LÆRERSTABE

Marts 1955

Det elevrundspørge, der nu foretages, stiller på en række punkter temmelig store krav til eleverne, og fra udvalgets side vil man derfor være meget taknemmelig for, om skolernes lærerstab vil bistå eleverne med udfyldningen af spørgeskemaet.

Inden skemaernes udlevering vil det være til megen nytte for udvalget, om man fra skolens side vil udfylde den første rubrik med skolens navn, elevens navn og angivelse af skoleafdeling samt — ved afkrydsning — angive om skemaet vedrører vinterskolen (kryds ved V), sommerskolen (kryds ved S), en elev, der modtager amtsunderstøttelse (kryds ved U), en mandlig elev (kryds ved M) eller en kvindelig elev (kryds ved K). Udfyldningen af den tilsvarende rubrik på spørgeskema B fremgår umiddelbart af skemaet. Det giver erfaringsmæssigt deltagerne i et rundspørge større ansvarsfølelse over for udfyldningen af skemaerne, når disse i forvejen er forsynet med hver enkelt navn.

Spørgeskema B er beregnet til elever, der er opvokset uden for det egentlige Danmark, såvel udlændinge som færingere, grønlændere, danske sydslesvigere og udlandsdanske. Det rejser for så vidt ikke så mange tvivlsspørgsmål som spørgeskema A, men den friere formulering gør det måske på den anden side endnu ønskeligere, at lærerne er villige til at bistå eleverne med udfyldningen. Det er ikke nødvendigt, at skema B udfyldes på dansk, såfremt den pågældende elev udtryk-

ker sig væsentligt klarere på et andet af de skandinaviske sprog eller på et af hovedsprogene.

Spørgeskema A er, som det vil ses, meget omfattende, og besvarelsene vil utvivlsomt vinde i værdi, hvis hovedpunkterne i skemaet gennemgås med eleverne i forbindelse med udleveringen. Der vil her navnlig være grund til at understrege det i den trykte vejledning anførte om, at alle rubrikker bør udfyldes, og at man i tvivlstilfælde benytter sig af adgangen til at fremsætte særlige bemærkninger under punkt 17. Herudover vil det sikkert være påkrævet at gøre opmærksom på, at der i mange linier er to eller flere spørgsmål, på den saglige spørgeform i punkterne 10, 11 og 12, og på ønskeligheden af, at der udvises særlig omhu ved besvarelsen af punkterne 13 og 14. Eventuelt kunne man gennemgå et tænkt eksempel i denne forbindelse, men erfaringen viser, at slige tænkte eksempler meget ofte bliver skrevet af og anvendt i stedet for de udgifter m.m., den pågældende elev i virkeligheden har haft, hvorfor der bør udvises forsigtighed på dette punkt.

Såfremt der mod forventning skulle opstå tvivlsspørgsmål, der hverken kan afgøres straks eller forklares gennem nogle bemærkninger under spørgeskemaets punkt 17, kan der ske henvendelse til udvalgets sekretær, højskolelærer Poul Dam, Magleas folkehøjskole, pr. Birkerød (tlf. Birkerød 1344).

Det elevrundspørge, der nu foretages, stiller på en række punkter temmelig store krav til eleverne, og fra udvalgets side vil man derfor være meget taknemmelig for, om skolernes lærerstab vil bistå eleverne med udfyldningen af spørgeskemaet. Det i marts måned indsamlede materiale har understreget værdien af lærernes medvirken.

Dette materiale er iøvrigt bedst i de tilfælde, hvor man fra skolens side forud for udleveringen har udfyldt den øverste rubrik med skolens og elevens navn og eventuelt angivelse af skoleafdeling samt — ved afkrydsning — angivet, om skemaet vedrører vinterskolen (lille kryds ved V), sommerskolen (lille kryds ved S), en elev, der modtager amtsunderstøttelse (lille kryds ved U), en mandlig elev (lille kryds ved M) eller en kvindelig elev (lille kryds ved K). Udfyldningen af den tilsvarende rubrik på spørgeskema B fremgår umiddelbart af skemaet. Det giver deltagerne i et rundspørge større ansvarsfølelse over for udfyldningen af skemaerne, når disse i forvejen er forsynet med hver enkelts navn.

Elever, der har besvaret spørgeskemaet i marts, og som deltager i det *samme* kursus som dengang, skal ikke udfylde skemaet igen. Hvis de derimod deltager i et *nyt* kursus på samme eller en anden skole, beder man dem om at udfylde et nyt skema. I så fald vil det være praktisk, om de pågældende elever under skemaets punkte 17 anfører, at de har udfyldt et tilsvarende skema for vinterskolen, og hvilken skole de dengang gik på.

Spørgeskema B er beregnet til elever, der er opvokset uden for det egentlige Danmark, såvel udlændinge som færingere, grønlandere, danske sydslesvigere og udlandsdanske. Det rejser for så vidt ikke så mange tvivlsspørgsmål som spørgeskema A, men den friere for-

mulering gør det måske på den anden side endnu ønskeligere, at lærerne er villige til at bistå eleverne med udfyldningen. Det er ikke nødvendigt, at skema B udfyldes på dansk, såfremt den pågældende elev udtrykker sig væsentligt klarere på et andet af de skandinaviske sprog eller på et af hovedsprogene. Er der tvivl om, hvorvidt en elev skal udfylde A-skema eller B-skema, vil udvalget være taknemmelig for at modtage såvel A- som B-skema fra den pågældende. De to skemaer bør i så fald afleveres i samme kuvert.

Når spørgeskemaerne skal afleveres i lukkede kuverter, der forsynes med elevens navn, skyldes det, at besvarelsene vinder i værdi, når eleverne ved, at de ikke læses af nogen, der kender dem.

Spørgeskema A er, som det vil ses, meget omfattende, og besvarelsene vinder i værdi, hvis hovedpunkterne i skemaet gennemgås med eleverne i forbindelse med udleveringen. Der er her navnlig grund til at understrege det i den trykte vejledning anførte om, at *alle* rubrikker bør udfyldes, og at man i tvivlstilfælde benytter sig af adgangen til at fremsætte særlige bemærkninger under punkt 17. Herudover er det påkrævet at gøre opmærksom på, at der i mange linier er to eller flere spørgsmål, på den særlige spørgeform i punkterne 10, 11 og 12, og på ønskeligheden af, at der udvises særlig omhu ved besvarelsen af punkterne 13 og 14. Der er navnlig mange af eleverne, der glemmer at medregne lommepenge eller medregner disse med åbenbart urimeligt små beløb.

I rundspørget skal alle elever på skolens forskellige kursus deltage med undtagelse af deltagerne i kursus af højst fjorten dages længde.

INDHOLD

	<i>Side</i>
Forord	3
<i>Afsnit 1.</i> Indledning	5
<i>Afsnit 2.</i> Materialets omfang og repræsentativitet	6
<i>Afsnit 3.</i> Elevernes herkomst	12
I. Hjemstedet	12
II. Forældrenes livsstilling	16
<i>Afsnit 4.</i> Elevernes forhåndskon takt med højskoleverdenen	19
I. Forældrenes eventuelle højskoleophold	20
II. Familiens tilknytning til bestemte kirkelige retninger	21
III. Tilskyndelsen til højskoleopholdet	22
<i>Afsnit 5.</i> Elevernes personlige forudsætninger	24
I. Aldersfordelingen	24
II. Skoleuddannelsen	28
III. Deltagelse i ungdomsundervisning og foreningsliv	29
IV. Aftjening af værnepligt	31
V. Elevernes hovederhverv	31
<i>Afsnit 6.</i> Motiverne bag højskoleopholdet	32
<i>Afsnit 7.</i> Økonomiske forhold	37
I. Indkomstforholdene	37
II. Udgifterne til skoleopholdet og disses dækning	41
<i>Afsnit 8.</i> Udenlandske elever m. v.	48
Bilag	51

